

Sociological Analysis of Stratification and Social Mobility (Case Study of Khoy City)

Mobaraki, M.^I, Ghaemizadeh, M. S.^{II}, Mahmudzadeh, M.^{III}

<https://dx.doi.org/10.22084/CSR.2023.27397.2187>

Received: 2023/01/20; Accepted: 2023/05/25

Type of Article: **Research**

Pp: 239-280

Abstract

The concept of social mobility is one of the most important concepts that is related to a person's social life and refers to the movement that people make by moving in different levels of the social hierarchy. Social mobility can provide conditions for better and more effective use of the talents of the members of a society and make it easier to perform social functions. Considering the importance of this concept in people's social life, this article tries to use two different theoretical approaches including; The approach of modernization and the approach of social reproduction will study the existing dynamics in the field of stratification and social mobility in order to determine the social factors affecting social mobility in the city of Khoy. The study method in this research is quantitative and survey, and the data was collected using a questionnaire tool. The statistical population was all the household heads of Khoy city, 382 people were selected as a sample through Cochran's formula. The sampling method is a multi-stage cluster and the data was analyzed using Spss software. The findings obtained from the linear regression test indicate that the economic capital variable of the family affects social mobility through the variables of social capital and cultural capital and work ethic. Also, the family's cultural capital variable has an effect on social mobility through the individual's cultural capital and work ethic. In general, the multiple regression of the research shows that the two variables of the individual's cultural capital and the individual's work ethic explain a total of 23% of the changes in the dependent variable. Also, of these two variables, according to the beta value of 0.29%, cultural capital has a greater impact on people's social mobility than work ethics.

Keywords: Social Mobility, Social Stratification, Modernization Approach, Social Reproduction Approach, Occupational Mobility, Work Ethic, Social Capital, Cultural Capital, Khoy City.

I. Assistant Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran (Corresponding Author). **Email:** M.mobaraki@basu.ac.ir

II. Assistant Professor of Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

III. Master of Science in Social Science Research, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

Citations: Mobaraki, M.; Qaemizadeh, M. S. & Mahmudzade, M., (2023). "Sociological Analysis of Stratification and Social Mobility (Case Study of Khoy City)". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 12(22): 239-280. doi: 10.22084/csr.2023.27397.2187

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5209.html?lang=en

1. Introduction

The concept of social mobility is one of the most important concepts that is related to people's social life and can have many effects on it. These tremendous effects have made many social experts prioritize the study of this concept. Social mobility is all types of human movements in space, time and social structure. In other words, social mobility can be considered as the movement of individuals and groups among different social and economic situations (Abercrombie; 1370, 252).

It should be mentioned that social mobility can provide conditions for better and more effective use of the talents of the members of a society and make it easier to perform social functions. According to these issues, knowing the resources that are important to achieve the situations becomes particularly important. Therefore, the question that arises here is that; Are these points inherited from the family? In other words, have the inequalities related to access to opportunities and privileges and scarce resources been transferred from one generation to another through the family? Or, these resources can be obtained by means of individual effort or talent and competence?

Considering the importance of social mobility, it can be said that the main problem of the current research is to explain the fact that in the current conditions of Iran in general and in Khoi urban area in particular, that in the last few decades many changes and developments such as; It has experienced the expansion of higher education, the increase of the share of women in higher education and the expansion of their presence in the labor market, the expansion of migration to cities, the emergence of new jobs related to science and technology. What is the role of agency factors and structural factors on people's social mobility? In other words, what is the contribution of each of these factors to the level of social mobility of people and what is the mechanism of their influence?

2. Theoretical Framework

Iran's society today is considered as a dynamic society whose traditional structure is changing and these changes are accompanied by the phenomena of industrialization, urbanization, population growth, people's strong tendency to progress and upgrade and being under pressure. An indescribable structure for social mobility continues. (Rafipour, 1384: 80).

Undoubtedly, in these extensive and all-encompassing changes and developments, those who have access to various social resources have been

more successful in achieving higher positions in social construction, and perhaps in the new situation and changing the structure of the society, people are unintentionally in situations new ones have been placed in this structure and certainly some people will suffer and some groups will gain new resources and benefits. Also, people or groups who have more valuable and rare social resources try to maintain their privileges and usually try to prevent others from sharing these privileges.

Various approaches have been proposed in explaining social mobility. Some have introduced social structures as the cause of the level of social mobility in the society, and others have talked about micro factors. In the current research, in order to examine theories related to social mobility and achieve a theoretical and conceptual framework, theories have been classified into two general categories: psychological renewal approach and reproduction approaches. Since the main purpose of the research in this section was to examine the explanatory theories of social mobility in sociology, Therefore, those parts of the theories are taken into consideration, which somehow pay attention to presenting the reasons for progress, promotion and change in the social position and base of individuals and groups and the lack of progress, promotion, etc., and to explain the dynamics and changes and The lack of changes in the stratification system of the society has been discussed.

3. Discussion and Analysis

Regarding the first hypothesis of the results of this research, in order to confirm Bourdieu's theories, it was found that there is a significant relationship between family economic capital and individual cultural capital, individual cultural capital and social mobility, and family economic capital and social mobility and according to the positive beta value calculated in each relationship, it was found that there is a positive and direct relationship between family economic capital and individual cultural capital, individual cultural capital and social mobility, and family economic capital and social mobility.

Regarding the second hypothesis, according to the test results, it was found that there is a significant relationship between family economic capital and individual social capital, individual social capital and social mobility, and family economic capital and social mobility. As a result, this hypothesis based on Bourdieu and Lerner's theories is confirmed Regarding the third hypothesis, according to the results of the regression test of the current research, there is a significant relationship between family economic capital and individual work

ethic, individual work ethic and social mobility, and family economic capital and social mobility. As a result, the third hypothesis, which was proposed according to the theories of social reproduction, especially Bourdieu and psychological renewal, is confirmed.

Regarding the fourth hypothesis, according to the results of the regression test related to the fourth hypothesis, it can be seen that there is a significant relationship between family cultural capital and individual work ethic, individual work ethic and social mobility, and family cultural capital and social mobility and all the relationships indicate a positive and direct relationship. As a result, it should be said that the fourth hypothesis is confirmed statistically.

According to the results of the regression test related to the fifth hypothesis, there is a significant relationship between the cultural capital of the family and the cultural capital of the individual, the cultural capital of the individual and social mobility, and the cultural capital of the family and social mobility, and all the relationships are positive and direct, so the hypothesis is confirmed.

4. Conclusion

In sum, the research results showed that a theoretical synthesis can be presented in this research. Based on the fact that the present research showed that the role of the social reproduction approach in the field of mobility cannot be fully emphasized, nor can the modernization approach be unilaterally approved. Rather, what is important is a combination of these two theories that can help in explaining the social mobility of people in the society. Also, the results of this research showed that despite the high rate of reproduction in occupational groups and especially social classes, there are significant relationships between variables such as individual cultural capital, Individual's social capital, individual's work ethic, and social mobility were observed. The fact is that class mobility is realized at a very low level.

تحلیل جامعه‌شناختی قشربندی و تحرک اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان خوی)

محمد مبارکی^۱، محمدسلیمان قائمی‌زاده^{II}، مرتضی محمودزاده^{III}

شناسه دیجیتال (DOI): 10.22084/CSR.2023.27397.2187
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۳۰، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۴
نوع مقاله: پژوهشی
صص: ۲۳۹-۲۸۰

چکیده

مفهوم تحرک اجتماعی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که با زندگی اجتماعی فرد در ارتباط می‌باشد و اشاره به حرکتی دارد که افراد به صورت جابه‌جا شدن در سطوح مختلف سلسله‌مراتب اجتماعی انجام می‌دهند. تحرک اجتماعی می‌تواند شرایط استفاده بهتر و مؤثرتری از استعداد‌های اعضای یک جامعه را فراهم کرده و باعث ایجاد سهولت بیشتر در اجرای کارکردهای اجتماعی گردد. با توجه به اهمیت این مفهوم در زندگی اجتماعی افراد، مقاله حاضر سعی دارد با استفاده از دو رویکرد نظری متفاوت شامل: رویکرد نوسازی و رویکرد بازتولید اجتماعی، به مطالعه پویایی‌های موجود در حوزه قشربندی و تحرک اجتماعی بپردازد تا از این طریق عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر تحرک اجتماعی در شهر خوی را مشخص نماید. روش مطالعه در این پژوهش، کمی و پیمایشی است و داده‌ها با استفاده از ابزار پرسشنامه گردآوری شده است. جامعه آماری کلیه سرپرستان خانوار شهر خوی بوده که ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه از طریق فرمول کوکران انتخاب شده‌اند. روش نمونه‌گیری نیز خوشه‌ای چندمرحله‌ای می‌باشد و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار Spss مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. یافته‌های به دست آمده از آزمون رگرسیون خطی حاکی از آن است که متغیر سرمایه اقتصادی خانواده از طریق متغیرهای سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی و اخلاق کار بر تحرک اجتماعی تأثیر می‌گذارد؛ هم‌چنین، متغیر سرمایه فرهنگی خانواده نیز از طریق سرمایه فرهنگی فرد و اخلاق کار بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است. به طور کلی، رگرسیون چندگانه تحقیق بیانگر این می‌باشد که دو متغیر سرمایه فرهنگی فرد و اخلاق کار فرد در مجموع ۲۳٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کنند؛ هم‌چنین، از این دو متغیر با توجه به مقدار بتای ۰/۲۹٪، سرمایه فرهنگی نسبت به اخلاق کار تأثیر بیشتری بر روی تحرک اجتماعی افراد داشته است.

کلیدواژگان: تحرک اجتماعی، قشربندی اجتماعی، رویکرد نوسازی، رویکرد بازتولید-اجتماعی، تحرک شغلی، اخلاق کار، سرمایه اجتماعی، سرمایه فرهنگی، شهرستان خوی.

- I. استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران (نویسنده مسئول). Email: M.mobaraki@basu.ac.ir.
- II. استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران.
- III. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی‌سینا، همدان، ایران.

ارجاع به مقاله: مبارکی، محمد؛ قائمی‌زاده، محمدسلیمان؛ محمودزاده، مرتضی، (۱۴۰۲). «تحلیل جامعه‌شناختی قشربندی و تحرک اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان خوی)». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۲(۲۲)، ۲۳۹-۲۸۰. doi: 10.22084/ csr.2023.27397.2187

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5209.html?lang=fa

۱. مقدمه

مفهوم تحرک اجتماعی یکی از مهم‌ترین مفاهیمی است که با زندگی اجتماعی افراد در ارتباط بوده و تأثیرات زیادی می‌تواند بر آن داشته باشد. همین تأثیرات شگرف باعث شده است که بسیاری از صاحب‌نظران اجتماعی مطالعه این مفهوم را در اولویت خود قرار دهند. تحرک اجتماعی، تمام انواع جابه‌جایی‌های انسان در مکان، زمان و ساختار اجتماعی است؛ به عبارت دیگر، تحرک اجتماعی را می‌توان به معنای حرکت فرد و گروه در بین موقعیت‌های اجتماعی و اقتصادی مختلف در نظر گرفت (آبرکرامبی، ۱۳۷۰: ۲۵۲). جامعه ایران امروزه، به‌عنوان یک جامعه پویایی در نظر گرفته می‌شود که ساختار سنتی آن در حال تغییر است و این تغییرات همراه با پدیده‌های صنعتی شدن، شهرنشینی، رشد جمعیت، گرایش شدید افراد به پیشرفت و ارتقاء و قرارگرفتن زیر فشار ساختاری زایدالوصف برای تحرک اجتماعی هم‌چنان ادامه دارد (رفیع‌پور، ۱۳۸۴: ۸۰). بدون شک در این تغییر و تحولات گسترده و فراگیر، آن‌ها که دسترسی به منابع مختلف اجتماعی داشته‌اند در دستیابی به موقعیت‌های بالاتر در ساخت اجتماعی موفق‌تر بوده‌اند و شاید در اوضاع جدید و تغییر ساختار جامعه، افرادی به‌طور ناخواسته در موقعیت‌های جدیدی در این ساختار قرار گرفته باشند و مسلماً عده‌ای متضرر شده و گروهی به منابع و منافع جدیدی دست پیدا کنند؛ هم‌چنین افراد یا گروه‌هایی که برخورداری بیشتری از منابع ارزشمند و کمیاب اجتماعی دارند تلاش در حفظ امتیازات خویش داشته و معمولاً سعی می‌کنند، مانع شریک شدن دیگران در این امتیازات شوند. این امر در مورد تقریباً تمامی منابع ارزشمند و کمیاب اجتماعی صادق است. چنین کاری، معمولاً با تمرکز ثروت و قدرت و منزلت در دست عده‌ای محدود انجام می‌گیرد. در صورتی که در جامعه دارای تحرک اجتماعی بالا، متمرکز کردن منابع کمیاب در دست عده‌ای محدود، به‌سختی انجام‌پذیر می‌باشد. وقتی صاحبان ثروت، قدرت و منزلت، بر اثر وقوع تحرک اجتماعی در حفظ موقعیت برتر خویش دچار مشکل باشند، به احتمال قوی، معیار کسب و نگه‌داری موقعیت‌های مختلف اجتماعی، کارایی، قابلیت و شایستگی خواهد بود، در واقع، امروزه روندهای مدرن شدن و دنیوی شدن موجب گسترش فردگرایی و گسست افراد از پیوندهای درون‌گروهی و روی آوردن به شبکه‌های برون‌گروهی حرفه‌ای و رسمی شده است و چنین تغییری موجب گردیده تا نگرش‌ها، ارزش‌ها، مهارت‌های اجتماعی و حرفه‌ای و هم‌چنین دانش و آگاهی‌های افراد در کنار هنجارهای جدیدی که در فرآیند آموزش‌ها و اجتماعی شدن کسب نموده‌اند، در تحرک اجتماعی آن‌ها نقش بسیار مهمی ایفا نماید. این بدان معناست که ویژگی‌های خاصی هم‌چون انگیزه پیشرفت، دنیاگرایی، سخت‌کوشی، نظم، اخلاق و وجدان کار،

خلاقیت و نوآوری و... برای بخش رو به گسترشی از طبقه متوسط جدید شهری که در مشاغل نوین به کار مشغول می‌شوند و روند رو به تزایدی نیز دارد، واجد اهمیت گردیده و موجبات تحرک اجتماعی آن‌ها را فراهم می‌نماید.

بنابراین تحرک اجتماعی می‌تواند شرایط استفاده بهتر و مؤثرتری از استعداد های اعضای یک جامعه را فراهم کرده و باعث ایجاد سهولت بیشتر در اجرای کارکردهای اجتماعی گردد. با توجه به این مسائل، شناخت منابعی که برای دستیابی به موقعیت‌ها مهم است، اهمیت خاصی پیدا می‌کند؛ بنابراین، پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود این است که، آیا این امتیازها از خانواده به فرد ارث رسیده است؟ به عبارت دیگر، آیا نابرابری‌های مربوط به دسترسی به فرصت‌ها و امتیازات و منابع کمیاب، از طریق خانواده از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است؟ یا این‌که، این منابع به وسیله ابزاری قابل دستیابی است که با تلاش فردی یا استعداد و شایستگی کسب می‌شود؟

در جامعه ایران برای مدت مدیدی، ثروت و قدرت دوشادوش هم پیش رفته‌اند. به عبارت دیگر، در مواردی ثروت، خرید موقعیت اداری را امکان پذیر ساخته و دسترسی به قدرت نیز، کسب ثروت را به همراه داشته است. این رویه از منظر تاریخی ابزاری برای تسهیل تحرک به حساب می‌آمد. در چنین شرایطی با این‌که همیشه امکان تحرک اجتماعی وجود داشته است، اما برای طبقات پایین، تحرک مشکل و دور از دسترس بوده است. در واقع، توده مردم نه تنها فاقد قدرت بوده، بلکه ابزار تسهیل کسب ثروت از قبیل: تعلیم و تربیت رسمی، موقعیت نظامی و دسترسی به اشخاص ثروتمند را نیز نداشتند. فقط افرادی از توده مردم امکان تحرک پیدا می‌کردند که از طریق تزویر، استعداد شخصی یا به طور تصادفی خود را به مدارج بالاتر ارتقاء می‌دادند.

شهرستان خوی با توجه به سرشماری سال ۱۳۹۰ دارای ۳۶۳،۳۰۹ نفر جمعیت و شهر خوی شامل ۹۷۳۶۷ خانوار است. این شهر دومین شهر پرجمعیت استان آذربایجان غربی بعد از ارومیه می‌باشد. شهرستان خوی در طی سه دهه گذشته در فرآیند نوسازی قرار گرفته است، گسترش آموزش و پرورش در مناطق شهری و روستایی، هم‌چنین افزایش پوشش تحصیلی در مقاطع سه‌گانه تحصیلی، افزایش مراکز آموزش عالی نظیر: دانشگاه آزاد، پیام‌نور و مراکز فنی حرفه‌ای و... در منطقه دگرگونی‌هایی در سطح روان‌شناختی، ساختار شغلی و حرفه‌ای ایجاد کرده است؛ هم‌چنین گسترش وسایل ارتباطی نظیر: راه‌های آسفالت، شوسه، در مناطق روستایی و ارتباط آن با مناطق شهری به مهاجرت روستاییان به شهر منجر گردیده است، و استفاده از وسایل ارتباطی نظیر، تلویزیون، ماهواره و... فرآیند نوسازی را تسریع نموده است؛ بنابراین با توجه به این تغییرات، مسأله پژوهش پرداختن به این بحث است که آیا این فرصت‌های اجتماعی

که در اختیار افراد قرار گرفته باعث تحرک اجتماعی افراد شده است یا هرچه هست بازتولید اجتماعی می‌باشد؟

از این رو، با توجه به اهمیت تحرک اجتماعی، می‌توان گفت که مسأله اصلی پژوهش حاضر، تبیین این واقعیت است که در شرایط کنونی ایران به طور عام و در منطقه شهری خوی به طور خاص، که در چند دهه اخیر تغییر و تحولات زیادی از قبیل: گسترش آموزش عالی، افزایش سهم زنان در تحصیلات عالی و گسترش حضور آن‌ها در بازار کار، گسترش روند مهاجرت به شهرها، ظهور مشاغل نوین وابسته به علم و تکنولوژی، گسترش صنایع جدید الکترونیکی و کامپیوتری، روی آوردن مدیران صنایع و مؤسسات اقتصادی به دانش‌های نوین مدیریت، ایجاد ساختارها و نهادهای سیاسی مدرن که بر مشارکت شهروندی تکیه دارند، افزایش سهم و نقش رسانه‌های ارتباط جمعی، اینترنت و ماهواره در برقراری پیوندهای بین فرهنگ‌ها و ملت‌ها در ابعاد جهانی و به تبع آن شکل‌گیری و ترویج ارزش‌ها و نگرش‌های مدرن، فردگرایانه، دنیاگرایانه و... را تجربه کرده است، نقش عوامل عاملیتی و عوامل ساختاری بر تحرک اجتماعی افراد به چه صورت می‌باشد؟ به عبارت دیگر، هر کدام از این عوامل چه سهمی در میزان تحرک اجتماعی افراد داشته و مکانیسم تأثیرگذاری آن‌ها چگونه می‌باشد؟ بر این اساس آیا امکان تحرک اجتماعی افراد برمبنای شایستگی‌ها و توانایی‌های فردی و گسترش باورهای فرهنگی جدید مانند: اراده‌گرایی، سخت‌کوشی، وجدان کار، نظم و... فراهم شده است یا برعکس، عوامل فوق‌تأثیر چندانی در تحرک اجتماعی نداشته است و هرچه هست بازتولید اجتماعی می‌باشد. در واقع، مسأله اصلی این است که براساس مطالعات تحرک اجتماعی امکان پیشرفت و بهبود در کیفیت و سطح زندگی، برخورداری از مزایا و امکانات، ثروت، قدرت و دانش برای آحاد جامعه، متأثر از چه عواملی است؟ از این رو، هدف اساسی پژوهش حاضر، بررسی عوامل تأثیرگذار بر تحرک اجتماعی افراد و هم‌چنین، تعیین مکانیسم‌های تأثیرگذاری بینابینی می‌باشد.

۲. پیشینه نظری پژوهش

در تبیین تحرک اجتماعی رویکردهای مختلفی مطرح شده است؛ برخی ساختارهای اجتماعی را مسبب میزان تحرک اجتماعی در جامعه معرفی نموده‌اند و برخی دیگر از عوامل خرد صحبت کرده‌اند. در پژوهش حاضر، برای بررسی نظریات مربوط به تحرک اجتماعی و نیل به چارچوب نظری و مفهومی، نظریات به دو دسته کلی رویکرد نوسازی روانی و رویکردهای بازتولید طبقه‌بندی شده‌اند. از آنجایی که هدف اصلی پژوهش در این بخش بررسی نظریات تبیین‌کننده تحرک اجتماعی در جامعه‌شناسی بوده، لذا آن

بخش از نظریات مورد وجه قرار می‌گیرند که به نوعی به ارائه دلایل پیشرفت، ارتقاء و تغییر جایگاه و پایگاه اجتماعی افراد و گروه‌ها و عدم پیشرفت‌ها، ارتقاء و... توجه کرده و به تبیین پویایی‌ها و تغییرات و عدم تغییرات در نظام قشربندی جامعه پرداخته‌اند.

الف) رویکرد نوسازی روانی

براساس رویکرد نوسازی روانی می‌توان گفت که، ایجاد سلسله تغییراتی مطلوب در ساخت شخصیت افراد ممکن است زیرمایه فرآیند نوسازی نظامی معین باشد. در اینجا تأکید الگوهای تغییر در نظام اعتقادات و خصوصیات شخصیتی است. نوسازی، برحسب شیء طولی، استعداد روانی مثبت یا نشانه‌ای از نگرش‌های نو است. در واقع، می‌توان گفت که واحد تحلیل در این رویکرد نظام‌های شخصیتی افراد در جوامع سنتی و مدرن می‌باشد. نظریه‌پردازان این حوزه نقطه شروع نوسازی را در نوسازی انسان و نظام شخصیتی او می‌بینند و معتقدند که با تحقق نوسازی و نو شدن و پیشرفت انسان، نوسازی و پیشرفت در سایر جنبه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ظهور پیدا می‌کند و کاری به ساخت‌های پهن دامنه اجتماعی ندارند، بلکه متمرکز بر کنش‌ها و رفتارهای فردی و بین فردی در سطوح خرد و میانی هستند (ازکیا، ۱۳۸۳: ۲۰۶). این رویکرد اشاره به نوعی تحرک روانی یا ذهنی داشته که در آن افراد با مجهز شدن به ویژگی‌های روانی، ارزشی، نگرشی و اعتقادی در مسیر تحرک رو به بالا قرار گرفته و از پیشرفت و ترقی برخوردار می‌گردند (لهسایی زاده، ۱۳۸۲: ۸۱). در این راستا نظریات برخی از نظریه‌پردازان این حوزه به شرح ذیل مطرح می‌گردد.

• **نظریه شخصیت خلاق اورت ای. هیگن:** «هیگن» اقتصاددانی است که کوشیده تا اصول روان‌شناسی را در نظریه توسعه و پیشرفت و تحرک اجتماعی بگنجاند. او استدلال می‌کند که توسعه که یکی از پیامدهای آن بهبود اوضاع مردم و پیشرفت آن‌ها می‌باشد را باید از دیدگاه «شخصیت خلاق» بررسی کرد؛ البته تبیین‌های دیگری هم از توسعه وجود دارد، هیگن هم به منظور نمایاندن نارسایی آن‌ها تعدادی را بررسی می‌کند و نتیجه می‌گیرد که نظریه‌های مبتنی بر نژاد، شرایط خاص اجتماعی، مذهبی یا اقتصادی جملگی نتوانسته‌اند به اندازه کافی توضیح دهند که چرا برخی گروه‌ها و افراد به توسعه و پیشرفت و تحرک دست می‌یابند و در مقابل برخی قادر به آن نیستند (لاور، ۱۳۷۳: ۸۰). طبق نظر هیگن، توسعه و تحرک فقط ناشی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و... نیست، بلکه با شخصیت‌های خلاق پیوستگی نزدیکی دارد. هیگن انواع شخصیت را به دو دسته تقسیم می‌کند که عبارتند از: شخصیت خلاق و شخصیت اقتدارگرا. در توضیح این دو شخصیت هیگن مطرح می‌کند که شخصیت اقتدارگرا بیشتر در جوامع

سنتی حاکم است، این نوع شخصیت به دلیل روابط مبتنی بر اقتدار در بین افراد از خلاقیت افراد جلوگیری می‌کند؛ و در نتیجه باید انتظار داشت که جوامع را کد از نظر توسعه و تحرک پر از شخصیت‌های اقتدارگرا باشد. او در تعریف شخصیت خلاق مطرح می‌کند که این نوع شخصیت شامل ویژگی‌هایی چون: نیاز به نظم داشتن، پشتکار، سخت‌کوشی، وقت‌شناسی و... می‌باشد، که در زمینه پیشرفت و تحرک رو به بالا به فرد کمک می‌کند (لاور، ۱۳۷۳: ۸۳). در واقع، هیگن نوع شخصیت افراد را اصلی‌ترین عامل در توسعه و تحرک افراد معرفی می‌کند، او مطرح می‌کند که تغییر و تحولات توسعه‌ای و تحرک در درجه اول معلول عوامل فرهنگی، از جمله ویژگی‌های شخصیتی منبعث از آن است. به نظر او تحول اساسی و زیربنایی در فرهنگ، از جمله ویژگی‌ها و توانایی‌های افراد به خودی خود باعث می‌شود که جامعه و افراد آن در مسیر پیشرفت و تحرک قرار گیرند (معیدفر، ۱۳۸۰: ۱۰۰). به طور کلی، هیگن شخصیت اقتدارگرا و استبدادی را مانع پیشرفت و تحرک افراد معرفی می‌نماید و راه حل او برای این که افراد تحرک اجتماعی رو به بالا را تجربه کنند، شکل‌گیری شخصیت خلاق در آنان می‌باشد. این شخصیت خلاق از طریق تلقین احساس نیاز به پیشرفت یا انگیزه پیشرفت در افراد شکل می‌گیرد (ازکیا، ۱۳۸۳: ۲۱۹). در واقع، انگیزه پیشرفت در افراد باعث می‌شود که آنان ویژگی‌های لازم از قبیل: پشتکار، سخت‌کوشی، نظم و... را برای رسیدن به پیشرفت در خود تقویت کنند. نظریه هیگن اگرچه نزدیک به نظریه «مک کلند» است، ولی در تأکیدی که بر دگرگونی‌های نظام شخصیتی افراد در قالب ساخت اجتماعی دارد، نسبت به نظریه او از اهمیت بیشتری برخوردار است.

• **نظریه انگیزه پیشرفت مک کلند:** در میان دیدگاه‌های روانی مربوط به نوسازی و توسعه و پیشرفت، دیدگاه مک کلند در ادبیات توسعه، پیشرفت و تحرک مکرر مطرح شده است. او کار خود را با این پرسش مطرح می‌کند که چرا برخی افراد پیشرفت و تحرک رو به بالا را تجربه می‌کنند و در مقابل برای برخی این اتفاق نمی‌افتد. او به دنبال عوامل مفقوده‌ای است که موجب عدم پیشرفت و تحرک افراد می‌شود. در جستجوی این عوامل، کلند مسأله انگیزش را در نظریه نوسازی در قالب ویروس‌های ذهنی تحت عنوان «میل و نیاز به پیشرفت^۲» مورد توجه قرار داده است. وی این ویروس ذهنی را «روش خاصی از فکر کردن می‌داند که نسبتاً کمیاب است، ولی هنگامی که در شخصی این ویروس حادث می‌شود، وی را وادار می‌کند که به شیوه ویژه‌ای پشتکار داشته باشد» (کلند، ۱۹۸۵؛ اودوجی و آنکلی، ۲۰۱۳)؛ به عبارت دیگر، در ذهن شخص این ویروس نمودار اندیشه‌هایی است که سر و کار آن‌ها با «خوب انجام دادن کاری» و یا «انجام دادن کاری به نحوی بهتر است؛ یعنی کاراتر، سریع‌تر، با تلاش و نتیجه بهتر»

(ازکیا، ۱۳۸۳: ۲۱۷؛ آلوین، ۵۴: ۱۳۷۸؛ لهسایی‌زاده، ۱۳۸۲: ۳۹). او در حقیقت، خاطر نشان می‌کند که در عین وجود برخی تفاوت‌های فرهنگی، شباهت‌های اساسی نیز بین جوامع مختلف دیده می‌شود؛ به نظر می‌رسد که مردم در تمامی جوامع در صورتی که از سطح انگیزه موفقیت بالایی برخوردار باشند، می‌کوشند تا پیشرفت و تحرک اجتماعی رو به بالایی را تجربه کنند (لاور، ۱۳۷۳: ۸۶). به عقیده او «در افراد و گروه‌هایی که گرایش شدیدی به تحرک اجتماعی دارند، انگیزه موفقیت، بیشتر مشاهده می‌شود، این اشخاص و گروه‌ها، بلند پروازی شدیدی در مورد اصلاح وضعیت خود داشته و امیدوار به داشتن فرصت‌هایی برای تغییری واقعی بوده‌اند» (لاور، ۱۳۷۳: ۸۶).

نظریه پردازان دیگر حوزه نوسازی روانی نظیر: «لرنر»^۴ و «راجرز»^۵ نیز به بحث و نظریه پردازی در زمینه رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی افراد و پیشرفت و تحرک پرداخته‌اند؛ لرنر مفهوم هم‌دلی^۶ یا شخصیت انتقالی^۷ را در توصیف انسانی که واجد ویژگی‌های متحرک و پویا می‌باشد، به کار می‌برد و معتقد است که این ویژگی به او قدرت پیشرفت و تحرک را می‌دهد؛ لذا ضعف این ویژگی در بین برخی انسان‌ها موجب می‌شود تا آن‌ها قادر به تغییر اوضاع خود نباشند (معصومی‌راد، ۱۳۹۳: ۱۱۰؛ لاور، ۱۳۷۳: ۲۲۷). او معتقد است که مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر تحرک ذهنی و آمادگی روانی انسان‌ها برای نو شدن و تحرک در زندگی اجتماعی عبارتند از: گسترش رسانه‌های گروهی، سواد و تحصیلات، شهرنشینی و مشارکت اجتماعی - سیاسی. او انسان‌ها را بر مبنای حالات روانی نسبت به محیط به سه دسته نوگرا، در حال توسعه و سنتی تقسیم می‌کند.

راجرز نیز در رابطه بین نوسازی و تحرک بر متغیرهای فردی و مربوط به نظام‌های شخصیتی افراد تأکید می‌کند. راجرز فرآیند قبول یک اندیشه را در پنج مرحله مطرح می‌کند: ۱. آگاهی، ۲. علاقه، ۳. ارزشیابی، ۴. آزمایش، و ۵. قبول آن اندیشه نو. به نظر او کسانی که اندیشه نویی را سریع می‌پذیرند هر یک از این مراحل را نیز با سرعت پشت سر می‌گذارند و برعکس کسانی که دیر می‌پذیرند هر یک از این مراحل را نیز به کندی پشت سر می‌گذارند. از نظر راجرز، معمولاً افرادی که خیلی زود تغییر یا رویه جدیدی را می‌پذیرند، از سایرین جوان‌ترند، پایگاه اجتماعی بالاتری دارند و نیز ثروتمندترند. در نهایت این‌که، راجرز در تحلیل خود متمرکز بر ویژگی‌های فردی، روانی و انگیزشی است و معتقد است که از لحاظ روانی باید نوعی آمادگی در افراد برای پذیرش تغییرات نو و جدید وجود داشته باشد که آن‌ها را تحت عنوان «وجه نظرها»^۸ مطرح می‌کند. راجرز معتقد است که عناصری چون: انگیزه‌ها، ارزش‌ها و وجه نظرها عناصر اصلی و کلیدی برای فهم رفتار به شمار می‌آیند. به نظر او تفاوت این عناصر در افراد مختلف

باعث پیشرفت‌ها و تحرک متفاوت بین آن‌ها می‌شود؛ این عناصر عبارتند از: (۱) نوآوری، (۲) تقدیرگرایی، (۳) سطح آرزوها و تمایلات، (۴) چشم‌پوشی از منافع آنی به خاطر منافع آنی، (۵) عنصر و اهمیت زمان، (۶) وابستگی به قدرت دولتی (وابستگی سیاسی) و... (ازکیا، ۱۳۸۴: ۲۲۲).

ب) رویکرد بازتولید

دیدگاه بازتولید اجتماعی معتقد است که بسترها و ساختارهای اجتماعی افراد را در موقعیت‌ها و نقش‌های خاصی که ناعادلانه است، قرار می‌دهد و مانع از نیل آن‌ها به موقعیت درخور و شایسته می‌گردد. درواقع، از نظر این دیدگاه ساختارهای سیاسی-اقتصادی از طریق بازتولید ارزش‌ها و باورهای خاص فرهنگی در بین توده‌ها و طبقات پایین به تداوم نابرابری و عدم تحرک اجتماعی آن‌ها دامن می‌زنند. در ادامه به برخی از این دیدگاه‌ها اشاره می‌گردد.

• **بورديو:** یکی از مهم‌ترین دیدگاه‌هایی که در این رویکرد مطرح می‌شود، دیدگاه «پیر بورديو» می‌باشد. نظریات بورديو درخصوص قشربندی و تحرک به دو دسته تقسیم می‌شود؛ دسته اول که بازتولید اجتماعی را از طریق عواملی مثل ساختارهای اجتماعی، سرمایه‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی حاکم بر خانواده، دولت و... در سطحی فراتر از فرد مطرح می‌کند. دسته دوم که با مفهوم عادت‌واره یا منش وی گره خورده است، بر تحرک اجتماعی متفاوت در بین افراد تأکید دارد. او مطرح می‌کند که افراد به میزانی که از لحاظ منش با هم تفاوت داشته باشند تحرک اجتماعی متفاوتی را نیز تجربه می‌کنند (بورديو، ۱۹۹۴).

دسته اول نظریات وی مبنی بر این است که نهادهای دموکراتیک جدید، از جمله مدرسه و دانشگاه که در جهت برابری شرایط و دموکراتیزاسیون جامعه تدارک دیده شده‌اند، نتوانسته‌اند از بازتولید ساختار طبقاتی موجود چیزی بکاهند؛ چرا که امکانات و فرصت‌های آموزشی برای همه اقشار جامعه برابر نیست و این یکی از دلایلی است که ما شاهد نوعی قشربندی اجتماعی دائمی، بی‌تحرکی اجتماعی و بازتولید اجتماعی هستیم (بریزیس و هیلبر، ۲۰۱۷). مطالعات اجتماعی وی مؤید گرایش شدید به بازتولید ساختارهای اجتماعی موجود است؛ به طور مثال، درخصوص تحرک اجتماعی وی بر آن است که، مقایسه شغل پدران و پسران با توجه به جایگاه اجتماعی آن‌ها نشان می‌دهد که تحرک اجتماعی و شغلی بسیار اندک است و کنش‌گران در هر گروه تلاش می‌کنند که «سرمایه» و مرتبط خود را حفظ کنند. بورديو در راستای سرمایه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی نیز این موضوع را مطرح می‌کند که خانواده‌های برخوردار از این سرمایه‌ها، آن

را در اختیار فرزندان خود قرار داده و این امر منجر می‌شود فرزندان این خانواده‌ها نیز از سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بالایی برخوردار شوند و بتوانند در همان مسیر والدین خود گام گذاشته و درنهایت به همان پایگاه طبقاتی دست‌یابند که والدینشان از آن‌ها برخوردارند و برعکس خانواده‌هایی که از این سرمایه‌ها محروم می‌باشند، چیزی برای انتقال به فرزندان نشان نداشته و درنهایت فرزندان آن‌ها نیز غالباً مسیر پدرانشان را طی می‌کنند (کوشنی، ۲۰۰۶؛ ۲۶؛ تریونتی، ۲۰۱۳؛ توسلی، ۲۰؛ ۱۳۸۳). این همان جریان بازتولید اجتماعی است که «دانکن» از آن تحت عنوان این جمله یاد می‌کند که «مقصد افراد به مبدأ آنان بستگی دارد» (دانکن، ۱۹۷۹). درواقع، نقش ویژگی‌های والدین در دستیابی به انواع سرمایه‌ها، به‌ویژه تحصیلات و شغل فرزندان بسیار حائز اهمیت می‌باشد و ادبیات قشربندی اجتماعی نشان می‌دهد که یکی از کانال‌های اصلی بهبود وضعیت زندگی افراد در جوامع صنعتی و پسا صنعتی همین مورد می‌باشد (برناردی و بالارینو، ۲۰۱۶؛ برین و لویجکس و مولر، ۲۰۰۹؛ بلو و دانکن، ۱۹۶۷). هم‌چنین، اثرات پس‌زمینه خانوادگی در نتایج شغلی فارغ‌التحصیلان در چهار کشور متفاوت نشان می‌دهد که میزان موفقیت در تحصیلات، انتخاب نوع مدرسه و آموزش، ارتباط بین نوع آموزش و شغل به شدت به این پس‌زمینه بستگی دارد (تریونتی، ۲۰۱۳؛ مارگینسون، ۲۰۱۶). درواقع، نابرابری در همین پس‌زمینه است که باعث می‌شود برخی با استفاده از همین پس‌زمینه به پیشرفت‌های بالایی دست‌یافته و یا موقعیت بالای خانوادگی خود را بازتولید کنند و عده‌ای نیز فرصت پیشرفت و تحرک را نداشته و آنان نیز در همان موقعیت خانوادگی پایین خویش باقی بمانند (شاویت و همکاران، ۲۰۰۷؛ لوکاس، ۲۰۰۹؛ جریم و همکاران، ۲۰۱۵؛ مارگینسون، ۲۰۱۶).

نئومارکسیست‌ها معتقدند که توزیع نابرابر قدرت، مالکیت و پرستیژ، نوعی امتیاز اجتماعی به‌شمار می‌آید که نخبگان و سرآمدان جامعه به زیان اکثریت افراد جامعه آن را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان عده‌ای بیش از دیگران به ثروت و قدرت دست می‌یابند و به اتکای همان ثروت و قدرت همواره در پی حفظ جایگاه رفیعشان هستند. درحالی‌که دیگران می‌کوشند، جایگاهشان را ارتقاء بخشند (نایی و عبداللهیان، ۱۳۸۱؛ ۲۰۷). بورديو، قشربندی اجتماعی را در رابطه با شرایط مختلف هستی آن‌ها، نظام‌های مختلفی از نظم و ترتیب که ناشی از مشروط‌سازی افتراقی و بهره‌مندی متفاوت از قدرت و یا سرمایه است، تعریف می‌کند. در نتیجه این قدرت‌های متفاوت، طبقات متفاوت اجتماعی شکل می‌گیرد و عادت‌های مشابهی در افراد هر طبقه پیدا می‌شود. بورديو جایگاه و مسیر فرد، گروه یا نهاد در فضای اجتماعی را وابسته به میزان برخورداری از سرمایه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، نمادین و تغییرات در حجم و ترکیب این چهار

نوع سرمایه در طول زمان می‌داند (هوگز و همکاران، ۲۰۰۳)؛ بنابراین، افراد مختلف در جامعه از طریق نمایندگی گروه‌ها و بسته به میزان برخورداری از انواع سرمایه‌ها، سودهای بسیار نابرابری از منابع موجود می‌برند. باید توجه داشت که توزیع نابرابر سرمایه در اشکال فرهنگی-اقتصادی باعث عدم رعایت عدالت آموزشی از منظر شانس ورود به نظام آموزشی و امکان استفاده از منابع و امکانات آموزشی و در نهایت موفقیت یا عدم موفقیت افراد می‌شود (واکر، ۲۰۰۳؛ ماچریس، ۱۹۹۸: ۲۵). با وجود این که رقابت بر سر منابع موجود در جامعه وجود دارد، باز افراد و گروه‌ها و طبقات برخوردار از انواع سرمایه‌ها می‌توانند کمتر یا بیشتر از این منابع برخوردار باشند. در این میان برخورداری از انواع سرمایه‌ها و سرمایه‌گذاری در این زمینه، در کنش‌ها و عملکردهای افراد تأثیر گذاشته و بازتولید می‌یابند؛ به طوری که، نتایج به دست آمده از مطالعات در زمینه نقش سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی والدین افراد و همچنین نقش متغیرهای میزان تحصیلات و نوع شغل والدین و اعضاء خانواده داوطلبان در دستیابی به آموزش عالی و در نهایت پیشرفت و ترقی افراد، نشان می‌دهد که این عوامل نقش تعیین‌کننده و معنی‌داری در احتمال موفقیت و پیشرفت افراد بازی می‌کنند (پترسون، ۲۰۰۵؛ کاپلیز و جانسون، ۲۰۱۳؛ فاین، ۲۰۰۷).

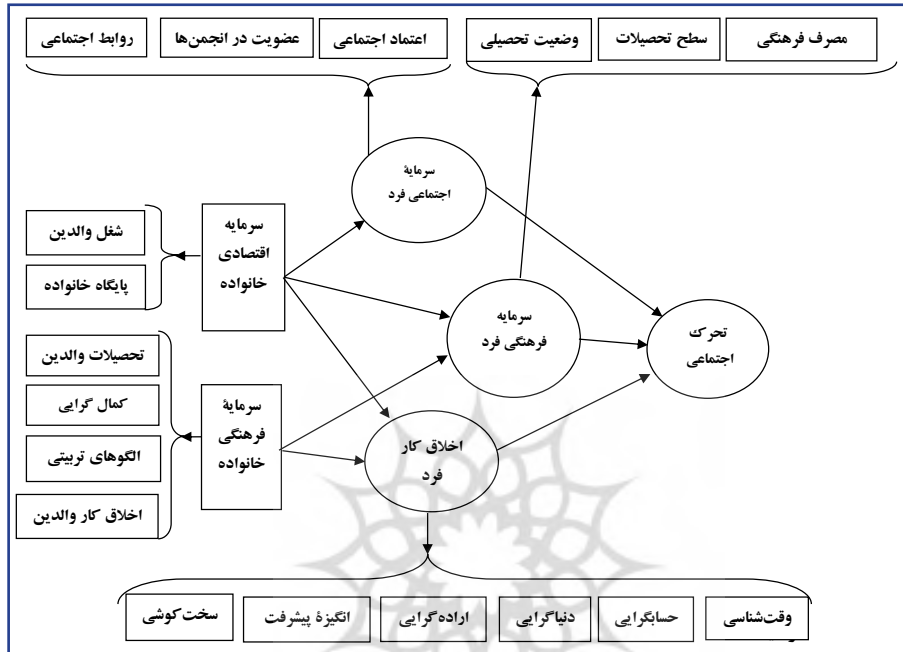
ویژگی بارز سرمایه‌های مورد نظر بورديو تحليل سازوکار موفقیت و تحرک افراد با توجه به میزان برخورداری گروه‌ها و طبقات اجتماعی از این سرمایه‌هاست. افراد بر حسب خاستگاه اجتماعی شان از موفقیت و پیشرفت برخوردار می‌شوند؛ به طوری که افراد طبقات اجتماعی متفاوت به طور یکسان بر سرمایه‌گذاری، به عنوان مثال در حوزه تحصیلی (به عنوان یکی از عوامل موفقیت) ریسک نمی‌کنند. این امر نتیجه تأثیر فرهنگی خاستگاه اجتماعی و به ویژه در زمینه انگیزش‌های تحصیلی است. دانش‌آموزانی که از سرمایه فرهنگی و اجتماعی بالاتری برخوردارند، بهتر می‌توانند قواعد موجود در مدرسه را رمزگشایی نموده و از امتیاز بیشتری برخوردار گردند. در واقع، نوع اجتماعی شدن افراد از کودکی تأثیر زیادی بر میزان موفقیت آنان در مدرسه و همچنین موقعیت شغلی دارد (اریکسون، ۱۹۹۶؛ لاهیر، ۲۰۰۸؛ ۲۰۱۱؛ دان کایندت، ۲۰۱۴) و باید مطرح کرد که مدارس نیز ابزاری برای هژمونی بورژوازی هستند (آیو، ۲۰۰۸) و در بازتولید موقعیت طبقات مختلف نقش اصلی را بازی می‌کنند (اسمال، ۲۰۰۵). به عبارت دیگر، مدارس نه تنها به حفظ موقعیت طبقات بالای جامعه کمک می‌کنند، بلکه به بازتولید روابط ایدئولوژیک اجتماعی نیز دامن می‌زنند (تورس و انتیکاینن، ۲۰۰۲). نظریه پردازان تضاد برای تحلیل نقش هر کدام از این سرمایه‌ها در امکان دستیابی افراد به فرصت‌های پیشرفت و در نتیجه موفقیت

و راه‌یابی به مراتب بالای شغلی و طبقاتی از مفاهیم بازتولید اجتماعی استفاده نموده‌اند. نظریه‌پردازان بازتولید اجتماعی یکی از عوامل این بازتولید را مدارس می‌دانند؛ آن‌ها معتقدند که مدارس از طریق شایستگی و خاستگاه‌های اجتماعی به بازتولید نابرابری اجتماعی می‌پردازد. در واقع، افرادی که از خاستگاه اجتماعی بالاتری برخوردارند، دسترسی بهتری به مدارس دارند و می‌توانند امکانات آموزشی به‌عنوان یک ابزار برای تحرک اجتماعی فرزندان‌شان را به بهترین شکل تأمین کنند و در نهایت این مدرسه و تحصیلات است که افراد را انتخاب کرده و ارزش‌های مرتبط با پیشرفت و ترقی از قبیل: سخت‌کوشی، دنیاگرایی، ثروت‌اندوزی و... را به آنان آموخته و به این طریق به آن‌ها جهت می‌دهد (گیروکس، ۲۰۰۱؛ شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۷۰). هم‌چنین «اولسون» رابطه بین پایگاه و آموزش و پرورش را به صورت یک دور باطل فقر تصویرسازی می‌کند؛ وی می‌گوید: رابطه بین آموزش و پایگاه اجتماعی - اقتصادی می‌تواند به صورت یک دور باطل در نظر گرفته شود که در عرض نسل‌ها تداوم می‌یابد؛ به طوری که، نتایج حاصل از بررسی نابرابری فرصت‌های آموزشی در کشور پرتغال (کونیرو، ۲۰۰۶) و در بین ۱۲ کشور: ژاپن، هنگ‌کنگ، مالزی، فیلیپین، برزیل، ایالت متحده و چند کشور اروپای شرقی (تورچه، ۲۰۰۵) و نیز بررسی قشربندی فرصت‌های آموزشی در مدارس (گمورن، ۱۹۸۷)، حاکی از آن است که هم‌بستگی بسیار قوی بین پیشینه خانوادگی و میزان دستیابی به امکانات آموزشی و هم‌چنین موفقیت تحصیلی و در نهایت، پیشرفت افراد و بالا رفتن از نردبان تحرک اجتماعی یا برعکس فرزندان وجود دارد (آلتوسر، ۲۰۰۸).

در مجموع، با توجه به توضیحات تئوریک فوق، می‌توان مدل نظری تحقیق حاضر را با توجه به نظریات مطرح شده بدین شکل طرح نمود؛ البته لازم به ذکر است که در مدل نظری ذیل متغیرهای سرمایه اجتماعی فرد، سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی خانواده و نیز بخشی از متغیر اخلاق کار فرد از نظریات بازتولید اجتماعی، به‌ویژه نظریه بوردیو اخذ شده است. دلیل این امر جامع و کامل بودن نظریات بوردیو در حوزه سرمایه‌های اجتماعی و هم‌چنین ارتباط دادن متغیرهای سرمایه به متغیر اخلاق کار و هم‌چنین تحرک اجتماعی می‌باشد. در واقع، جامع‌ترین نظریه در این حوزه مربوط به نظریات بوردیو می‌باشد؛ چراکه هم به نقش عوامل اجتماعی و متغیرهایی چون سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی خانواده در بازتولید اجتماعی اشاره نموده و هم نقش متغیر اخلاق کار در تحرک اجتماعی افراد را مورد تأکید قرار می‌دهد. هم‌چنین، بایستی عنوان نمود که در زمینه برخی از مؤلفه‌های دیگر متغیر اخلاق کار، از رویکرد نوسازی روانی، به‌ویژه نظریات شخصیت خلاق هیگن و

نظریه‌ انگیزه پیشرفت مک کلند استفاده شده و نقش آن‌ها همراه با متغیرهای سرمایه، در تحرک اجتماعی صعودی یا نزولی افراد مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است:

نمودار ۱: مدل نظری تحقیق
Chart. 1: Theoretical model of research

- ۱- به نظر می‌رسد هرچه سرمایه اقتصادی خانواده بیشتر باشد، امکان و احتمال افزایش و یا دسترسی به میزان بیشتری از سرمایه فرهنگی برای فرد به وجود می‌آید، در نتیجه تحرک اجتماعی فرد افزایش می‌یابد.
- ۲- به نظر می‌رسد سرمایه اقتصادی خانواده از طریق سرمایه اجتماعی فرد بر تحرک اجتماعی افراد تأثیر دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد با بالا رفتن سرمایه اقتصادی خانواده اخلاق کار فرد بهبود یافته و فرد می‌تواند تحرک اجتماعی صعودی را تجربه کند.
- ۴- به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی خانواده از طریق اخلاق کار فرد بر تحرک اجتماعی تأثیر دارد.
- ۵- به نظر می‌رسد با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد نیز افزایش یافته و می‌توان شاهد تحرک اجتماعی رو به بالای فرد بود.

۳. روش تحقیق

برای هر پژوهشی متناسب با ماهیت علمی آن روش علمی خاصی تعریف می‌شود. روش تحقیق انتخاب شده در پژوهش حاضر، پیمایشی است. یکی از ویژگی‌های پیمایش این است که با مجموعه‌ی منظمی از داده‌ها سر و کار دارد که در همه‌ی موردها به شیوه‌ای یکسان گردآوری می‌شوند. ویژگی دیگر پیمایش در نحوه‌ی تحلیل داده‌هاست که تعمیم‌پذیری را امکان‌پذیر می‌سازد (دواس، ۱۳۸۳: ۱۳).

جامعه‌آماری پژوهش حاضر، سرپرستان خانوار شهر خوی می‌باشد که تعداد آن‌ها طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، ۹۷۳۶۷ خانوار می‌باشد. از بین این تعداد با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران، ۳۸۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید؛ البته برای جلوگیری از مشکلاتی از قبیل: عدم پاسخ‌گویی برخی پاسخ‌گویان و... که می‌توانست باعث افت تعداد نمونه شود، تعداد نمونه به ۴۰۰ نفر افزایش یافت و داده‌ها از این تعداد جمع‌آوری گردید:

$$n = \frac{Nt^2(p.q)}{Nd^2 + t^2(pq)} = \frac{97367(1.96)^2 \times (0.5 \times 0.5)}{97367(0.05)^2 + (1.96)^2 \times (0.5 \times 0.5)} = 382$$

در این فرمول N حجم جامعه‌آماری با تعداد ۹۶۳۶۷ می‌باشد، و t در سطح معنی‌داری (دقت احتمالی مطلوب) ۹۵٪ اطمینان برابر ۱/۹۶، q درصد افرادی که فاقد این صفت در جامعه بوده و p درصد افرادی که دارای صفت مورد نظر در جامعه می‌باشد. که هر دو در این پژوهش براساس نتیجه پیش‌آزمون محاسبه شده است:

$$N=96367 \quad n=? \quad p=5/0 \quad q=5/0 \quad t=96/1$$

روش نمونه‌گیری از نوع خوشه‌ای چندمرحله‌ای^۱ انتخاب شده است؛ به این صورت که، در این تحقیق با استفاده از نقشه‌ی شهری ابتدا از مناطق دوگانه‌ی شهر تعداد هشت حوزه انتخاب گردید، در مرحله‌ی بعدی، از هر حوزه بلوک‌های مورد نظر انتخاب گردید، بعد از انتخاب بلوک‌ها با استفاده از نمونه‌گیری متناسب با حجم، با مراجعه به بلوک‌ها و شمارش تمامی خانوارهای حاضر در هر بلوک با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک^۲ خانوارهای مورد نظر انتخاب و داده‌ها از سرپرستان هر خانوار جمع‌آوری گردید.

۴. یافته‌های تحقیق

در این قسمت سعی می‌گردد مهم‌ترین یافته‌های پژوهش حاضر بر مبنای فرضیه‌های تحقیق بدین شرح ارائه گردد:

جدول ۱: میزان پایایی شاخص‌های تحقیق

Tab. 1: Reliability statistics

متغیر	ضریب آلفا
سرمایه اجتماعی فرد	۰.۸۵
اخلاق کار فرد	۰.۸۰
تحرک اجتماعی	۰.۹۰

- فرضیه اول: به نظر می‌رسد هرچه سرمایه اقتصادی خانواده بیشتر باشد، امکان و احتمال افزایش و یا دسترسی به میزان بیشتری از سرمایه فرهنگی برای فرد به وجود می‌آید، در نتیجه می‌توان شاهد تحرک اجتماعی افراد بود.

برای آزمون این فرضیه با استفاده از رگرسیون خطی، سه نوع رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی گرفته می‌شود.

در مدل اول، که رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد می‌باشد، سطح معناداری نشان می‌دهد که مقدار به دست آمده از F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵٪ معنادار بوده و از قدرت تبیین‌کنندگی برخوردار است. هم‌چنین چون سطح معناداری (۰/۰۰۰) کمتر از آلفای مورد نظر تحقیق (۰/۰۵) بوده است، پس بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی مقدار مثبت بتا که ۰/۷۱٪ می‌باشد نشان از این دارد که رابطه مستقیم بین این دو متغیر برقرار است؛ یعنی با افزایش سرمایه اقتصادی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد نیز افزایش می‌یابد. هم‌چنین ضریب تبیین ۰/۵۰٪ بیانگر این می‌باشد که سرمایه اقتصادی خانواده ۰/۵۰٪ از تغییرات سرمایه فرهنگی فرد را تبیین می‌کند.

مدل دوم، رابطه بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی می‌باشد. که مقدار به دست آمده از F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵٪ معنادار بوده است؛ هم‌چنین طبق نتایج آزمون T چون سطح معناداری (۰/۰۰۰) کمتر از آلفای مورد نظر تحقیق (۰/۰۵) بوده است، لذا بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به مثبت بودن بتا (۰/۴۳٪) این رابطه مستقیم است، و ضریب تبیین تعدیل شده نشان دهنده این می‌باشد که سرمایه فرهنگی فرد ۰/۱۸٪ از تغییرات تحرک اجتماعی را تبیین می‌کند.

در مدل سوم، ارتباط بین سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی نیز مقدار F معنادار است و حاکی از آن است که متغیر مستقل (سرمایه اقتصادی خانواده) از

قدرت تبیین‌کنندگی برخوردار است؛ هم‌چنین در این مدل مشاهده می‌شود که سرمایه اقتصادی خانواده بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است، به طوری که مقدار ضریب تبیین شده برابر با ۰/۱۳٪ است که این امر نشان می‌دهد متغیر سرمایه اقتصادی خانواده ۰/۱۳٪ از تغییرات متغیر وابسته (تحرک اجتماعی) را تبیین می‌کند. مقدار بتا در این رابطه ۰/۳۶٪ می‌باشد. در نهایت می‌توان عنوان کرد، این فرضیه که انتظار می‌رفت سرمایه اقتصادی خانواده از طریق سرمایه فرهنگی فرد بر تحرک اجتماعی تأثیر بگذارد، تأیید می‌شود.

با توجه به تحقیقات انجام شده در داخل مشاهده می‌گردد که متغیرهای موجود در فرضیه اول، متغیرهایی می‌باشند که در تحقیقی که «کازمی پور» در شهر تهران برای مطالعه ساختار طبقاتی و چگونگی تحرک اجتماعی انجام داده بود، نیز مشاهده می‌گردد. براساس نتایج به دست آمده از تحقیق کازمی پور مشاهده می‌گردد که در بین عوامل دخیل در تحرک اجتماعی مواردی مثل اصل و نصب خانوادگی (بیشتر از بُعد مادی و اقتصادی) و تحصیلات (سرمایه فرهنگی) به چشم می‌خورد که از عوامل اصلی تحرک اجتماعی در شهر تهران بوده‌اند؛ هم‌چنین تحقیقی که «خداوندلو» با عنوان مطالعه تحرک بین‌نسلی در شهر کرمانشاه انجام داده بود نیز بیانگر سهم زیاد ارتقاء تحصیلات و ثروت و دارایی خانوادگی در تعیین پایگاه اجتماعی و تحرک اجتماعی بوده است؛ لذا، در تحقیق حاضر نیز بین این دو متغیر و تحرک اجتماعی رابطه معناداری مشاهده می‌گردد و این دو متغیر در کل ۰/۶۶٪ در متغیر وابسته تأثیر داشته‌اند.

- فرضیه دوم: به نظر می‌رسد هر چه سرمایه اقتصادی خانواده افزایش یابد، سرمایه اجتماعی فرد نیز افزایش یافته و به دنبال آن تحرک اجتماعی فرد افزایش می‌یابد. برای آزمون این فرضیه با استفاده از رگرسیون خطی سه نوع رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه اجتماعی فرد، ارتباط بین سرمایه اجتماعی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی و تحرک اجتماعی گرفته می‌شود.

در مدل اول که رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه اجتماعی فرد می‌باشد. با توجه به مقدار F در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵٪ رگرسیون معنادار است. براساس نتایج آزمون رگرسیونی چون سطح معناداری ($=\text{sig}/0.04$) کمتر از آلفای مورد نظر تحقیق ($=0.05$) است، پس سرمایه اقتصادی خانواده بر سرمایه اجتماعی فرد تأثیرگذار است و مقدار بتا (۰/۶۳) و مثبت می‌باشد؛ یعنی با افزایش سرمایه اقتصادی خانوادگی، سرمایه اجتماعی فرد نیز افزایش می‌یابد. لازم به ذکر است که ضریب تبیین ۰/۴۰٪ بوده بدین معنی که متغیر مستقل (سرمایه اقتصادی خانواده) ۰/۴۰٪ از تغییرات متغیر وابسته (سرمایه اجتماعی فرد) را تبیین می‌کند.

جدول ۲: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی
Tab. 2: regression coefficients

سطح معناداری F	مقدار F	ضریب تبیین تعدیل شده	سطح معناداری T	مقدار T	ضریب رگرسیونی شده	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده		مدل
						انحراف استاندارد	مقدار B	
۰/۰۰۰	۳۸۷/۹۶	۰/۵۰۳	۰/۰۰۰	۷۲۵۷	-	۱/۰۲۴	۷/۷۸۹	ثابت
						۰/۰۳۹	۰/۷۶۳	سرمايه اقتصادی خانواده
۰/۰۰۰	۸۶/۹۲۴	۰/۸۵	۰/۰۰۰	۷۶/۰۳۰	-	۰/۲۵۲	۱۹/۱۵۶	ثابت
						۰/۴۰۳	۳/۷۵۸	سرمايه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی
۰/۰۰۰	۵۷/۳۹۱	۰/۱۳۰	۰/۰۰۰	۷۲/۶۴۵	-	۰/۲۶۱	۱۸/۹۸۲	ثابت
						۰/۴۴۸	۳/۳۹۱	سرمايه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی

در مدل دوم که ارتباط بین سرمایه اجتماعی فرد و تحرک اجتماعی را نشان می‌دهد، بیانگر این می‌باشد که سرمایه اجتماعی فرد بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است؛ به طوری که ضریب تبیین برابر با ۰/۱۴٪ است که این امر بیانگر این موضوع می‌باشد که متغیر مستقل ۰/۱۴٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. مقدار بتا در این رابطه ۰/۳۷٪ و مثبت می‌باشد؛ درواقع باید گفت که با افزایش سرمایه اجتماعی فرد تحرک اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

مدل سوم بیانگر رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی می‌باشد، در اینجا نیز با توجه به مقدار F رگرسیون معنی‌دار می‌باشد. سطح معناداری ($=\text{sig}/000$) کمتر از آلفای موردنظر تحقیق ($=0.05$) است که نشان می‌دهد سرمایه اقتصادی خانواده بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است؛ به طوری که ضریب تبیین برابر با ۰/۱۳٪ می‌باشد. این امر بدین معنی است که متغیر مستقل ۰/۱۳٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. مقدار بتا در این رابطه ۰/۳۶٪ می‌باشد. این فرضیه که انتظار می‌رفت سرمایه اقتصادی خانوادگی افراد از طریق سرمایه اجتماعی آن‌ها بر تحرک اجتماعی تأثیر می‌گذارد تأیید می‌شود.

در توضیح این فرضیه باید مطرح کرد که قائمی‌زاده در مطالعه‌ای با عنوان تحرک اجتماعی و ساخت طبقاتی در همدان به این نتیجه رسید که تحرک شغلی از طریق متغیرهایی چون تحصیلات امکان‌پذیر است، اما تحرک طبقاتی بسیار محدود است و طبقات گرایش به ساخت یافتگی دارند؛ بدین معنی که خانواده‌های حاضر در طبقات بالای اجتماعی از انواع سرمایه‌ها، به‌ویژه سرمایه اقتصادی در جهت بازتولید طبقه اجتماعی خود از طریق فرزندان استفاده می‌کنند و آن‌هایی که جزو طبقات پایین می‌باشند نیز چون توان لازم برای تحرک صعودی را ندارند، در نتیجه آن‌ها هم در همان طبقه اجتماعی خود مانده و بازتولید می‌شوند. اما درخصوص سرمایه اجتماعی فرد، «کازمی‌پور» در تحقیقی با عنوان مطالعه ساختار طبقاتی و چگونگی تحرک اجتماعی در شهر تهران، نقش روابط اجتماعی و عضویت در گروه‌های مختلف را از عوامل عمده در تحرک اجتماعی ذکر کرده است.

- **فرضیه سوم:** به نظر می‌رسد سرمایه اقتصادی خانواده از طریق اخلاق کار بر تحرک اجتماعی افراد تأثیر دارد.

برای آزمون این فرضیه با استفاده از رگرسیون خطی سه نوع رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و اخلاق کار فرد، ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی و تحرک اجتماعی گرفته می‌شود.

در مدل اول رابطه بین سرمایه اقتصادی خانواده و اخلاق کار فرد گرفته شده است،

جدول ۳: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی
Tab. 3: Regression coefficients

سطح معناداری F	مقدار F	تعدیل تبیین شده	سطح معناداری T	مقدار T	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده		مدل	
						انحراف استاندارد	مقدار B		
۰/۰۰۰	۳۳۵	۰/۴۰۲	۰/۰۰۴	۱۲/۳۵۶	-	۰/۸۱۴	۱۱/۶۷۵	ثابت	ارتباط بین سرمایه
	۲۵۷					۰/۴۳۴	۰/۶۵۷	سرمایه اقتصادی خانواده	اقتصادی خانواده و سرمایه اجتماعی فرد
۰/۰۰۰	۶۴/۰۰۴	۰/۱۴۳	۰/۰۰۰	۷۴/۱۶۱	-	۰/۲۵۸	۱۹/۸۵۶	ثابت	ارتباط بین سرمایه
						۰/۴۲۹	۳/۴۳۴	سرمایه اجتماعی فرد	اجتماعی فرد و تحرک اجتماعی
۰/۰۰۰	۵۷/۳۹۱	۰/۱۳۰	۰/۰۰۰	۷۲/۶۴۵	-	۰/۲۶۱	۱۸/۹۸۲	ثابت	ارتباط بین سرمایه
						۰/۴۴۸	۳/۳۹۱	سرمایه اقتصادی خانواده	اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی

با توجه به این که سطح معناداری F (۰/۰۰۰) کمتر از آلفای مورد نظر می‌باشد، در نتیجه رگرسیون معنادار می‌باشد. با توجه به سطح معناداری T که ۰/۰۰۰ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که رابطه معناداری بین سرمایه اقتصادی خانواده و اخلاق کار فرد برقرار است. و با توجه به ضریب بتای ۰/۵۹ این رابطه مثبت و مستقیم می‌باشد؛ هم‌چنین ضریب تبیین تعدیل شده که برابر با ۰/۳۵٪ می‌باشد بیانگر این امر است که متغیر مستقل (سرمایه اقتصادی خانواده) ۰/۳۵٪ از تغییرات متغیر وابسته (اخلاق کار فرد) را تبیین می‌کند.

در مدل دوم که ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی را نشان می‌دهد، بیانگر این می‌باشد که اخلاق کار فرد بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است و با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۰ رابطه معناداری بین این دو برقرار می‌باشد؛ به طوری که ضریب تبیین برابر با ۰/۱۶٪ است که این امر بیانگر این موضوع می‌باشد که متغیر مستقل ۰/۱۶٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. مقدار بتا در این رابطه ۰/۴۰٪ و مثبت می‌باشد، در واقع باید گفت که با افزایش اخلاق کار فرد تحرک اجتماعی نیز افزایش می‌یابد.

در مدل سوم، ارتباط بین سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی نیز مقدار F معنادار است و حاکی از آن است که متغیر مستقل (سرمایه اقتصادی خانواده) از قدرت تبیین‌کنندگی برخوردار است؛ هم‌چنین در این مدل مشاهده می‌شود که سرمایه اقتصادی خانواده بر تحرک اجتماعی تأثیرگذار است؛ به طوری که، مقدار ضریب تبیین شده برابر با ۰/۱۳٪ است که این امر نشان می‌دهد متغیر سرمایه اقتصادی خانواده ۰/۱۳٪ از تغییرات متغیر وابسته (تحرک اجتماعی) را تبیین می‌کند. مقدار بتا در این رابطه ۰/۳۶٪ می‌باشد. در نهایت می‌توان عنوان کرد، این فرضیه که انتظار می‌رفت سرمایه اقتصادی خانواده از طریق اخلاق کار فرد بر تحرک اجتماعی تأثیر بگذارد، تأیید می‌شود.

در توضیح این فرضیه لازم به ذکر است که مقدس در تحقیقی با عنوان مطالعه تحرک اجتماعی در جامعه شهری ایران به این نتیجه رسیده است که تحرک طبقاتی در جامعه شهری نادر است و هر طبقه‌ای براساس این که از چه میزان سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و به ویژه اقتصادی برخوردار است قادر خواهد بود از نردبان تحرک اجتماعی بالا رود. با توجه به تحقیق «مقدس» مشاهده می‌گردد که طبقات بالای جامعه با استفاده از انواع سرمایه‌ها به خصوص سرمایه اقتصادی سعی در بازتولید طبقه خود از طریق فرزندان دارند، هرچند که ذکر این مورد مهم می‌نماید که تحقیقات انجام یافته در خارج، به ویژه تحقیقی که توسط «فوکس» و «میلر» در مورد شناسایی دقیق عوامل تحرک اجتماعی انجام گرفته نشان می‌دهد که هرچند که عوامل اقتصادی نقش مهمی

در تحرک اجتماعی دارند، اما نمی‌توان آن‌ها را تنها عوامل تحرک دانست و عملکردشان نیز ساده نیست؛ در واقع می‌خواهد این نکته را ذکر کند که عوامل اقتصادی نظیر سرمایه خانوادگی می‌تواند از طریق متغیرهایی چون اخلاق کار بر تحرک اجتماعی افراد اثر بگذارد، بدین شکل که هرچه سرمایه اقتصادی خانوادگی افراد بیشتر باشد، آن‌ها در محیطی پرورش می‌یابند که به ثروت و سود و کار و تلاش اهمیت بیشتری قائل بوده و در نتیجه میزان اعتقاد به ارزش‌های مقوم کار و تلاش و میزان پای بندی به هنجارهایی نظیر: نظم، سخت‌کوشی، نوآوری، سرمایه‌گذاری و... در فرزندان بیشتر می‌شود، و در نتیجه می‌توان تحرک اجتماعی رو به بالای فرد را شاهد بود.

- **فرضیه چهارم:** به نظر می‌رسد با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد نیز افزایش یافته و می‌توان شاهد تحرک اجتماعی رو به بالای فرد بود. برای آزمون این فرضیه با استفاده از رگرسیون خطی سه نوع رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد، ارتباط بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی گرفته می‌شود.

در مدل اول، رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد گرفته شده است؛ با توجه به این که سطح معناداری $F(0/000)$ کوچک‌تر از آلفای موردنظر ($=0/05$) می‌باشد، در نتیجه رگرسیون معنادار می‌باشد؛ با توجه به سطح معناداری T که $0/002$ می‌باشد، می‌توان نتیجه گرفت که رابطه معناداری بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد برقرار است؛ و با توجه به ضریب بتای $0/69$ این رابطه مثبت و مستقیم می‌باشد، بدین معنی که با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد نیز افزایش می‌یابد. هم‌چنین ضریب تبیین تعدیل شده که برابر با $0/48$ می‌باشد، بیانگر این امر است که متغیر مستقل $0/48$ ٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند. مدل دوم رابطه بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی را نشان می‌دهد؛ با توجه به سطح معناداری F که پایین‌تر از آلفای موردنظر می‌باشد، رگرسیون معنادار می‌باشد. هم‌چنین با توجه به سطح معناداری T که $0/000$ می‌باشد رابطه بین دو متغیر با ضریب بتای $0/43$ ٪ مثبت و معنادار می‌باشد. ضریب تبیین تعدیل شده در این مدل $0/18$ ٪ می‌باشد. بدین معنی که متغیر مستقل $0/18$ ٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می‌کند.

مدل سوم بیانگر رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی می‌باشد. براساس سطح معناداری F رگرسیون معنادار می‌باشد، و سطح معناداری T بیانگر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر می‌باشد. ضریب تبیین تعدیل شده این مدل $0/10$ ٪ بوده؛ بدین معنی که متغیر مستقل (سرمایه فرهنگی خانواده) $0/11$ ٪ از تغییرات متغیر وابسته

جدول ۴: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی
Tab. 4: Regression coefficients

سطح معناداری F	مقدار F	ضریب تبیین تعدیل شده	سطح معناداری T	مقدار T	ضریب استاندارد		ضریب نشده		مدل	ارتباط بین سرمایه اقتصادی خانواده و اخلاق کار فرد	ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی	ارتباط بین سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی
					مقدار بتا	استاندارد	انحراف استاندارد	B مقدار				
۰/۰۰۰	۲۱۱/۷۸	۰/۳۵۶	۰/۰۰۰	۱۳۲/۴۵۴	-	۰/۴۹۶	۰/۴۹۶	۸۵/۵۹۴	ثابت	ثابت	ثابت	ثابت
					۰/۵۹۷	۰/۸۵۱	۰/۸۵۱	۱۲/۲۸۳	سرمایه اقتصادی خانواده	سرمایه اقتصادی خانواده	سرمایه اقتصادی خانواده	
۰/۰۰۰	۷۶/۶۹۳	۰/۱۶۷	۰/۰۰۰	۸۷/۵۷	-	۰/۴۰۸	۰/۴۰۸	۳/۲۰۲	ثابت	ثابت	ثابت	ثابت
					۰/۴۰۸	۰/۲۶۱	۰/۲۶۱	۰/۱۸۵	اخلاق کار فرد	اخلاق کار فرد	اخلاق کار فرد	
۰/۰۰۰	۵۷/۲۹	۰/۱۳۰	۰/۰۰۰	۷۳/۶۴۵	-	۰/۳۶۱	۰/۳۶۱	۱۸/۹۸۲	ثابت	ثابت	ثابت	ثابت
					۰/۳۶۱	۰/۴۴۸	۰/۴۴۸	۳/۳۹۱	سرمایه اقتصادی خانواده	سرمایه اقتصادی خانواده	سرمایه اقتصادی خانواده	

(تحرک اجتماعی) را تبیین می‌کند. ضریب بتای این مدل ۰/۳۳٪ بوده و رابطه مثبت و مستقیم می‌باشد؛ بدین معنی که با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده تحرک اجتماعی افراد نیز افزایش می‌یابد.

در بسط این فرضیه، گفتنی است که تحقیقاتی که توسط «فوکس» و «میلر» در شناسایی عوامل مؤثر بر تحرک اجتماعی انجام گرفته بیانگر این می‌باشد که تحصیلات، از جمله مهم‌ترین عامل تحرک ارتقائی از مبدأ مشاغل دستی به مقصد مشاغل غیردستی است؛ هم‌چنین انتظار موفقیت از افراد می‌تواند تأثیر به‌سزایی در تحرک صعودی افراد داشته باشد. هم‌چنین مروری بر مطالعات اخیر در حوزه تحرک اجتماعی نشان می‌دهد که نقش عوامل فرهنگی در تبیین الگوها و روندهای تحرک اجتماعی از اهمیت وافر برخوردار شده است؛ به‌طور مثال، نقش میانجی‌گرایانه تحصیلات در تحرک اجتماعی بین نسلی توجه زیادی را در سال‌های اخیر به خود جلب نموده است. در این رابطه، «گلدتورپ» (۲۰۰۰) به این نتیجه دست‌یافت که طبقات اجتماعی مختلف از طریق وادار کردن فرزندان خود برای تحصیل در رشته‌های تحصیلی خاص، خواهان حفظ جایگاه و موقعیت طبقاتی خود هستند.

- **فرضیه پنجم:** به نظر می‌رسد با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، اخلاق کار فرد بهبود یافته و می‌توان شاهد تحرک صعودی فرد بود.

برای آزمون این فرضیه با استفاده از رگرسیون خطی سه نوع رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و اخلاق کار فرد، ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی گرفته می‌شود.

مدل اول، بیانگر رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و اخلاق کار فرد می‌باشد؛ با توجه به سطح معناداری F که پایین‌تر از آلفای مورد نظر می‌باشد، رگرسیون معنادار بوده و سطح معناداری T بیانگر رابطه معنادار بین سرمایه فرهنگی خانواده و اخلاق کار فرد می‌باشد. ضریب تبیین تعدیل شده در این مدل ۰/۳۳٪ می‌باشد؛ بدین معنی که متغیر مستقل تحقیق (سرمایه فرهنگی خانواده) ۰/۳۳٪ از تغییرات متغیر وابسته (اخلاق کار فرد) را تبیین می‌کند. هم‌چنین با توجه به ضریب بتای ۰/۵۷٪ رابطه مثبت و مستقیم بوده و با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، اخلاق کار فرد نیز بهبود می‌یابد.

در مدل دوم که رابطه بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی گرفته شده است. رگرسیون معنادار بوده و سطح معناداری T بیانگر وجود رابطه بین این دو متغیر می‌باشد. ضریب بتا در این مدل ۰/۴۰٪ بوده و رابطه مثبت و مستقیم است. هم‌چنین ضریب تبیین تعدیل شده بیانگر این می‌باشد که اخلاق کار فرد ۰/۱۶٪ از تغییرات تحرک اجتماعی را تبیین می‌کند.

جدول ۵: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی و تحلیل واریانس
Tab. 5: Regression coefficients

سطح معناداری F	مقدار F	تعدیل شده تبدیل تبیین ضریب	سطح معناداری T	مقدار T	ضریب رگرسیونی نشده		مدل	
					مقدار بتا	ضریب استاندارد شده		
۰/۰۰۰	۶۴۵ ۳۶۲	۰/۴۸۶	۰/۰۰۲ ۰/۰۰۰	۹/۵۴۲ ۱۹/۰۴۳	-	۱/۵۶۷	ثابت	ارتباط بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد
						۰/۶۹۷	۰/۷۴۴	
۰/۰۰۰	۸۶/۹۲۴	۰/۱۸۵	۰/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۷۶/۰۳۰ ۹/۳۳۳	-	۰/۲۵۲	ثابت	ارتباط بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی
						۰/۴۰۳	۳/۷۵۸	
۰/۰۰۰	۴۷/۸۱۲	۰/۱۱۱	۰/۰۰۰ ۰/۰۰۰	۷۲/۷۹۷ ۶/۹۱۵	-	۰/۲۶۳	ثابت	ارتباط بین سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی
						۰/۴۴۹	۳/۱۰۵	

مدل سوم، بیانگر رابطه بین سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی می‌باشد. براساس سطح معناداری F رگرسیون معنادار می‌باشد، و سطح معناداری T بیانگر وجود رابطه معنادار بین دو متغیر می‌باشد. ضریب تبیین تعدیل شده این مدل ۰/۸۱٪ بوده بدین معنی که متغیر مستقل (سرمایه فرهنگی خانواده) ۰/۸۱٪ از تغییرات متغیر وابسته (تحرک اجتماعی) را تبیین می‌کند. ضریب بتای این مدل ۰/۳۳٪ بوده و رابطه مثبت و مستقیم می‌باشد، بدین معنی که با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده تحرک اجتماعی افراد نیز افزایش می‌یابد.

در توضیح این فرضیه گفتنی است که تحقیقات انجام شده در خارج و داخل بیانگر این می‌باشد که سرمایه فرهنگی تأثیر زیادی در تحرک اجتماعی افراد دارد. «فوکس» و «میلر» در شرح تفاوت میان کشورها از لحاظ تحرک اجتماعی عوامل پنج‌گانه زیر را بیان می‌کنند: تولید ناخالص ملی، تحصیلات، ثبات سیاسی، توسعه شهرنشینی، و انگیزه کسب موفقیت. هم‌چنان که مشاهده می‌گردد در بین عوامل، تحصیلات و انگیزه پیشرفت نمایان است؛ هم‌چنین تحقیقی که توسط «یوسف نوح» در یکی از شهرهای نیجریه انجام گرفته بیانگر این می‌باشد که رابطه نزدیکی بین تحصیلات، درآمد و موقعیت اجتماعی پاسخ‌گویان می‌باشد. در واقع تحصیلات نقش اساسی در تحرک اجتماعی رو به بالای ساکنان شهر داشته است. هم‌چنین تحقیق دیگری که با عنوان تحرک اجتماعی کارگران مهاجر در چین انجام گرفته بود نشان داد که تنها مکانیزم مناسب برای تحرک اجتماعی اخذ تحصیلات می‌باشد. در واقع گفتنی است که طبقات اجتماعی مختلف که از سرمایه‌های مختلف، به‌ویژه سرمایه فرهنگی بالایی برخوردارند، از طریق وادار کردن فرزندان خود به فراگیری ارزش‌هایی نظیر: سخت‌کوشی، وقت‌شناسی، مادی‌گرایی، تحصیلات در رشته‌های خاص و... درصدد این هستند که جایگاه و موقعیت طبقاتی خود را حفظ کنند.

۴-۱. رگرسیون چندگانه متغیرها

یافته‌های به‌دست آمده در جداول (۷ و ۸)، وضعیت تمامی متغیرهای مستقل و وابسته وارد شده به رگرسیون را نشان می‌دهد. با توجه به نتایج جداول مذکور، مشاهده می‌گردد که از بین پنج متغیر مستقل؛ سرمایه اقتصادی خانواده، سرمایه فرهنگی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه اجتماعی فرد و اخلاق کار فرد وارد شده در رگرسیون، دو متغیر سرمایه فرهنگی فرد و اخلاق کار فرد با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۰٪ در مدل وارد شده و سه متغیر سرمایه اجتماعی فرد، سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه اقتصادی خانواده از مدل خارج شده‌اند. دو متغیر سرمایه فرهنگی فرد و اخلاق کار فرد در مجموع

جدول ۶: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی و تحلیل واریانس
Tab. 6: Regression coefficients

سطح معناداری F	مقدار F	ضریب تبیین تعدیل شده	سطح معناداری T	مقدار T	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب رگرسیونی استاندارد نشده		مدل	
						انحراف استاندارد	مقدار B		
.۰/۰۰۰	/۶۴۲ ۱۹۱	.۰/۳۳۳	.۰/۰۰۰ .۰/۰۰۰	۱۱۱/۴۲۶ ۱۳/۸۴۳	-	.۰/۵۰۳ .۰/۸۵۸	۸۶/۴۲۸ ۱۱/۸۸۳	ثابت	ارتباط بین سرمایه فرهنگی خانواده و اخلاق کار فرد
								سرمایه فرهنگی خانواده	
.۰/۰۰۰	/۶۹۳ ۷۶	.۰/۱۶۷	.۰/۰۰۰ .۰/۰۰۰	۱/۱۴۱ ۸/۲۵۷	-	.۰/۰۲۱ .۰/۴۰۸	۳/۲۰۲ ۰/۸۸۵	ثابت	ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی
								اخلاق کار فرد	
.۰/۰۰۰	/۸۱۲ ۴۷	.۰/۱۱۱	.۰/۰۰۰ .۰/۰۰۰	۷۲/۱۹۷ ۶/۹۱۵	-	.۰/۲۶۳ .۰/۴۴۹	۱۹/۱۵۶ ۳/۱۰۵	ثابت	ارتباط بین سرمایه اجتماعی خانواده و تحرک اجتماعی
								سرمایه فرهنگی خانواده	

۰/۲۲٪ از تغییرات متغیر وابسته را تبیین کرده‌اند، میزان بتای مثبت بیانگر رابطه مثبت و مستقیم این دو متغیر با متغیر وابسته است؛ بدین شکل که با افزایش میزان این متغیرها، متغیر وابسته نیز افزایش می‌یابد. در بین این دو متغیر باقی‌مانده در مدل با توجه به مقدار بتای ۰/۲۹٪ سرمایه فرهنگی فرد تأثیر بیشتری نسبت به اخلاق کار فرد بر تحرک اجتماعی دارد؛ بدین معنی که با هر واحد تغییر در سرمایه فرهنگی فرد ۰/۲۹٪ تغییر در متغیر وابسته رخ می‌دهد. اما در خصوص متغیرهای خارج شده از مدل باید گفت که این سه متغیر نتوانسته‌اند تأثیر لازم را بر متغیر وابسته بگذارند که دلیل آن هم حضور و تأثیر زیاد دو متغیر سرمایه فرهنگی فرد و اخلاق کار فرد می‌باشد که در حضور این دو متغیر معناداری تأثیر متغیرهای سرمایه اجتماعی فرد، سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه اقتصادی خانواده بر متغیر وابسته از بین رفته و از مدل خارج شده‌اند.

۴-۲. مدل تحلیل مسیر

نتایج به دست آمده از مدل تحلیل مسیر نیز بیانگر روابط بین متغیرهای مستقل و متغیرهای وابسته درونی و بیرونی بوده و ضرایب بتا بیانگر میزان تأثیر هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته می‌باشد. با توجه به مدل مشاهده می‌گردد که تقریباً تمامی متغیرهای مستقل بر متغیرهای وابسته تأثیر داشته‌اند به غیر از دو متغیر مستقل سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه اجتماعی فرد که نتوانسته‌اند تأثیری معنادار بر متغیرهای وابسته خود داشته باشند.

۵. نتیجه‌گیری

در بخش نتیجه‌گیری سعی خواهد شد، خلاصه نتایج تجربی و تئوریک به دست آمده از پژوهش حاضر را به تقکیک فرضیه‌های ارائه شده مورد تبیین قرار داده و جمع‌بندی گردند.

- **فرضیه اول:** به نظر می‌رسد هرچه سرمایه اقتصادی خانواده بیشتر باشد، امکان و احتمال افزایش و یا دسترسی به میزان بیشتری از سرمایه فرهنگی برای فرد به وجود می‌آید؛ در نتیجه، تحرک اجتماعی فرد افزایش می‌یابد.

هم‌چنان که بورديو در زمینه نقش سرمایه اقتصادی خانواده در پیشرفت و تحرک سعودی مطرح می‌کند، خانواده‌های برخوردار از این سرمایه، آن را در اختیار فرزندان خود قرار داده و این امر منجر می‌شود فرزندان این خانواده‌ها نیز از سرمایه اقتصادی و فرهنگی بالایی برخوردار شوند و بتوانند در همان مسیر والدین خود گام گذاشته و در نهایت به همان پایگاه طبقاتی دست یابند که والدینشان از آن‌ها برخوردارند. بورديو

جدول ۷: نتایج تحلیل واریانس متغیرها

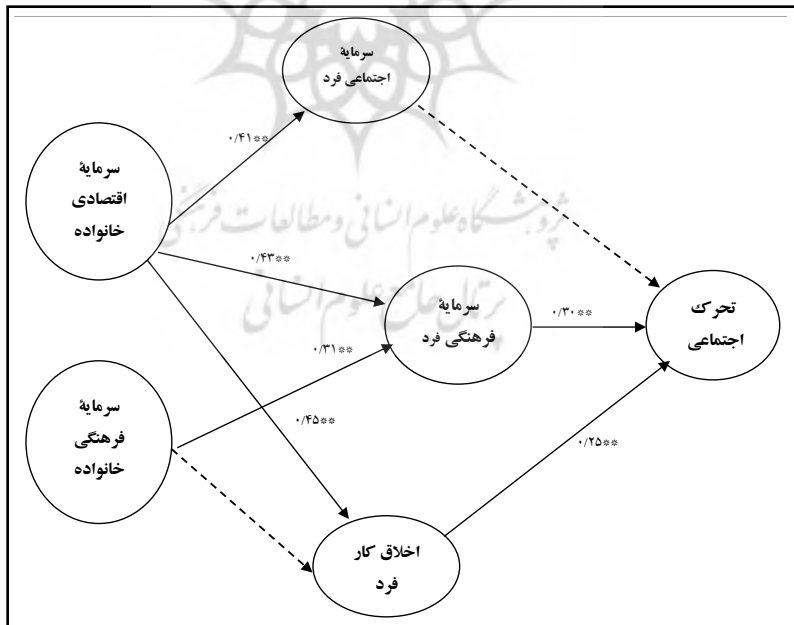
Tab. 7: Anova

مدل	مدل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	ضریب تبیین تعدیل شده
۲	رگرسیون	۲۶۵۵/۰۲۲	۲	۱۳۲۷/۵۱۱	۵۷/۴۳۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۲۷
	باقی‌مانده	۸۸۲۹/۶۲۷	۳۸۲	۲۳/۱۱۴			
	جمع	۱۱۴۸۴/۶۴۹	۳۸۴	-			

جدول ۸: نتایج مربوط به ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل و تحرک اجتماعی

Tab. 8: regression coefficients

سطح معناداری T	مقدار T	ضریب رگرسیونی استاندارد شده	ضریب رگرسیونی استاندارد		مدل ۲	
			مقدار B	انحراف استاندارد		
۰/۰۰۰	۴/۴۸۸	-	۲/۰۷۲	۹/۲۹۸	ثابت	ارتباط بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی
۰/۰۰۰	۵/۶۵۴	۰/۲۹۸	۰/۴۶۰	۲/۶۰۲	سرمایه فرهنگی فرد	ارتباط بین سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی
۰/۰۰۰	۴/۷۹۱	۰/۲۵۲	۰/۰۲۴	۰/۱۱۴	اخلاق کار فرد	ارتباط بین اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی

نمودار ۲: مدل تحلیل مسیر

Chart. 2: Path analysis

مطرح می‌کند که امکانات آموزشی، نظیر مدارس بهتر همواره در اختیار طبقات بالا است و با وجود آزادی‌های مدنی جوامع دموکراتیک، شرایط به‌گونه‌ای سازمان می‌یابد که رشته‌ها و علوم و مدارس با کیفیت بهتری که می‌توانند موجب تحرک اجتماعی فرد شوند، همواره در انحصار افراد با موقعیت بهتر و فرزندان طبقات بالاتر باقی بماند، در این زمینه بوردیو بیشتر بر زمینه خانوادگی و سرمایه‌های موجود در خانواده فرزندان، به ویژه سرمایه اقتصادی تأکید دارد، که با انتقال این سرمایه‌ها به فرزندانشان زمینه را برای موفقیت و تحرک اجتماعی آنان در آینده فراهم می‌کنند. در تبیین این دیدگاه او بر کارکرد نظام آموزشی و تعلیمات مدرسه‌ای و میزان هم‌خوانی فرهنگ حاکم بر آن با زمینه‌های فرهنگی کودکان در خانواده تأکید می‌ورزند که موجب می‌شود تا تمایزات و نابرابری‌های اجتماعی حفظ و تداوم یابد؛ چراکه آن‌ها معتقدند که فاصله بین فرهنگ مدرسه و خاستگاه اجتماعی-اقتصادی کودک، عامل مهمی در تعیین موفقیت کودک در نظام آموزشی محسوب می‌شود. کودکانی که از خانواده‌ها و موقعیت‌های اجتماعی محروم‌تر، برآمده‌اند که فاقد مهارت‌های فردی و فرهنگی هم‌خوان با فرهنگ مدرسه است؛ به مانند فرزندان طبقات متوسط و بالا، قادر به طی کردن مدارج علمی نیستند. نتایج تحقیق حاضر، در جهت تأیید نظریات بوردیو بدین شکل به دست آمد که رابطه معناداری بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی وجود دارد و با توجه به مثبت بودن مقدار بتای محاسبه شده در هر رابطه، مشخص گردید که رابطه مثبت و مستقیمی بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی وجود دارد.

- فرضیه دوم: به نظر می‌رسد سرمایه اقتصادی خانواده از طریق سرمایه اجتماعی فرد بر تحرک اجتماعی افراد تأثیر دارد؛ بدین معنا که هرچه خانواده فرد از سرمایه اقتصادی نظیر مرتبط شغلی بالا، پایگاه بالا و ... برخوردار باشند، فرد این امکان را می‌یابد که در انواع گروه‌ها و انجمن‌هایی که زمینه ترقی او را فراهم می‌آورند، عضو شود و روابط اجتماعی با افرادی داشته باشد که می‌توانند زمینه را برای تحرک اجتماعی او ایجاد کنند.

بوردیو معتقد است که تحرک اجتماعی افراد متأثر از ساختار طبقاتی، زمینه خانوادگی و... می‌باشد؛ به این صورت که خانواده‌های دارای سرمایه اقتصادی و فرهنگی بالا از طریق انتقال این سرمایه‌ها به فرزندان‌شان هم از لحاظ سرمایه اجتماعی، فرهنگی و هم چنین بهبود ویژگی‌ها و توانایی‌های فردی آنان را تقویت کرده و در نتیجه این عوامل می‌توان شاهد تحرک اجتماعی فرزندان و ادامه راه خانواده‌شان بود. در واقع،

بورديو مطرح می‌کرد که خانواده‌هایی که از انواع سرمایه‌ها برخوردار می‌باشند، این سرمایه‌ها را به فرزندان خود نیز انتقال داده و از این طریق، تحرک اجتماعی رو به بالا را برای آن‌ها ممکن می‌سازند. یکی از این سرمایه‌ها، سرمایه اجتماعی فرزندان است که خانواده‌های برخوردار از مشاغل با منزلت بالا و دارای ثروت و قدرت اقتصادی بالا می‌توانند از نظر سرمایه اجتماعی نیز فرزندان خود را تقویت کنند؛ به این صورت که می‌توانند زمینه را برای پیوستن فرزندان به انجمن‌ها و گروه‌های مختلف اجتماعی که شرایط را برای روابط اجتماعی با افراد مختلف برای فرد به ارمغان می‌آورد را فراهم کنند؛ بنابراین، با توجه به این یافته و هم‌چنین با توجه به عقاید نظریه‌پردازان حوزه نوسازی روانی نظیر: «لرنر»، «راجرز» و «اینکلس»، می‌توان گفت که بین ویژگی‌های شخصیتی افراد و پیشرفت و تحرک رابطه وجود دارد. در این رابطه، لرنر مفهوم هم‌دلی یا شخصیت انتقالی را در توصیف انسانی که واجد ویژگی‌های متحرک و پویا می‌باشد، به‌کار می‌برد و معتقد است که این ویژگی به او قدرت پیشرفت و تحرک را می‌دهد؛ لذا ضعف این ویژگی در بین برخی انسان‌ها موجب می‌شود تا آن‌ها قادر به تغییر اوضاع خود نباشند. او معتقد است که مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر تحرک ذهنی و آمادگی روانی انسان‌ها برای نو شدن و تحرک در زندگی اجتماعی عبارتند از: گسترش رسانه‌های گروهی، سواد و تحصیلات، شهرنشینی و مشارکت اجتماعی-سیاسی و ... .

طبق نتایج آزمون مشخص شد که رابطه معناداری بین سرمایه اقتصادی خانواده و سرمایه اجتماعی فرد، سرمایه اجتماعی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی خانواده و تحرک اجتماعی وجود دارد؛ در نتیجه این فرضیه که مبتنی بر نظریات بورديو و لرنر مطرح شده بود تأیید می‌گردد.

- فرضیه سوم: به نظر می‌رسد با بالا رفتن سرمایه اقتصادی خانواده، اخلاق کار فرد بهبود یافته و فرد می‌تواند تحرک اجتماعی صعودی را تجربه کند. به این معنی که هرچه سرمایه اقتصادی خانوادگی افراد بیشتر باشد، آن‌ها در محیطی پرورش می‌یابند که به ثروت و سود و کار و تلاش اهمیت بیشتری قائل بوده و در نتیجه میزان اعتقاد به ارزش‌های مقوم کار و تلاش و میزان پای‌بندی به هنجارهایی نظیر: نظم، سخت‌کوشی، نوآوری، سرمایه‌گذاری و ... در فرزندان بیشتر می‌شود و در نتیجه می‌توان تحرک اجتماعی رو به بالای فرد را شاهد بود.

هم‌چنان‌که در نظریات بازتولید اجتماعی و به خصوص نظریات بورديو مطرح شد، خانواده‌های برخوردار از انواع سرمایه‌ها، برای مثال سرمایه اقتصادی، این سرمایه را در اختیار فرزندان خود قرار می‌دهند و با توجه به این ایده که هرچه سرمایه اقتصادی خانوادگی افراد بیشتر باشد، آن‌ها در محیطی پرورش می‌یابند که به ثروت و سود و کار و

تلاش اهمیت بیشتری قائل بوده و در نتیجه میزان اعتقاد به ارزش‌های مقوم کار و تلاش و میزان پای بندی به هنجارهایی نظیر: نظم، سخت‌کوشی، نوآوری، سرمایه‌گذاری و... در فرزندان بیشتر می‌شود. با توجه به این‌که، بخشی از نظریات بوردیو مربوط به منش یا منش تغییر می‌باشد و این اصطلاح به خصلت‌ها و ویژگی‌های درون افراد اشاره دارد که محرک آن‌ها برای ایجاد تغییر در میدان‌های رقابت است، جایی‌که براساس یک ساخت‌یابی مبتنی بر روابط قدرت، میل به تغییر ندارد، این نوع از منش، امید بخش است؛ چراکه به راه‌های برون‌رفت از شرایط حاکم می‌پردازد. این نوع منش، خواستار تغییر و دگرگونی است و برهم‌زننده شرایط سلطه می‌باشد. این اصطلاح مربوط می‌شود به منش‌ها و ویژگی‌های فردی که مجهز بودن و نبودن افراد به آن‌ها می‌تواند تحرک‌های اجتماعی متفاوتی را برای آن‌ها به ارمغان آورد. این مفهوم، از جمله مفاهیم مهمی است که بوردیو از آن برای درک علل تمایزات بین افراد استفاده می‌کند. در واقع، این مفهوم در تبیین عوامل مؤثر بر قشر بندی اجتماعی و شکل‌گیری طبقات نقش مهمی را ایفا می‌کند. با توجه به این‌که منش یا عادت‌واره خود از ایستارها، ارزش‌ها و عادت‌ها و هنجارهای مربوط به شغل تشکیل می‌شود و فرد آن‌ها را طی فرآیند اجتماعی شدن اولیه در خانواده و سپس در مدرسه و در بین هم‌سالان و بعدها در مراحل آموزش‌های دانشگاهی، کسب نموده و به تدریج به صورت ملکه در رفتارهای شغلی و حرفه‌ای خود بدل می‌سازد؛ این ارزش‌ها و عادات به عنوان یکی از مهم‌ترین آورده‌های فرد به میدان رقابت‌های شغلی بوده و در بالا رفتن از نردبان تحرک اجتماعی به وی کمک نموده و یا وی را از ارتقاء بازداشته و حتی موجب تنزل جایگاه وی شده است. در رابطه با این فرضیه، هم‌چنین از نظریات مربوط به نظریه‌پردازان نوسازی روانی نیز استفاده شد، نظریه‌پردازان این حوزه واحد تحلیل و مطالعه خود را در سطوح میانی و عمدتاً فردی قرار داده‌اند؛ به عبارتی، واحد تحلیل آن‌ها نظام‌های شخصیتی افراد در جوامع سنتی و مدرن می‌باشد. نظریه‌پردازان این حوزه نقطه شروع نوسازی را در نوسازی انسان و نظام شخصیتی او می‌بینند و معتقدند که با تحقق نوسازی و نوشدن و پیشرفت انسان، نوسازی و پیشرفت در سایر جنبه‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی ظهور پیدا می‌کند و کاری به ساخت‌های پهن دامنه اجتماعی ندارند، بلکه متمرکز بر کنش‌ها و رفتارهای فردی و بین فردی در سطوح خرد و میانی هستند. در واقع، همان‌طور که مطرح شد، براساس این چشم‌انداز، ایجاد سلسله تغییراتی در ساخت شخصیت افراد ممکن است بن‌مایه فرآیند پیشرفت و تحرک افراد را معین کند. در اینجا تأکید الگوهای تغییر، در نظام اعتقادات و خصوصیات شخصیتی است. این رویکرد اشاره به نوعی تحرک روانی یا ذهنی داشته که در آن افراد با مجهز شدن به ویژگی‌های روانی، ارزشی،

نگرشی و اعتقادی نظیر: سخت‌کوشی، اراده‌گرایی، وقت‌شناسی، حسابگری، دنیاگرایی و... در مسیر تحرک روبه بالا قرار گرفته و از پیشرفت و ترقی برخوردار می‌گردند. با توجه به نتایج آزمون رگرسیونی پژوهش حاضر، رابطه معناداری بین سرمایه اقتصادی خانواده و اخلاق کار فرد، اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه اقتصادی خانوادگی و تحرک اجتماعی وجود دارد. در نتیجه، فرضیه سوم که با توجه به نظریات بازتولید اجتماعی، به ویژه بورديو و نوسازی روانی مطرح گردیده بود، تأیید می‌گردد.

- فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد سرمایه فرهنگی خانواده از طریق اخلاق کار فرد بر تحرک اجتماعی تأثیر دارد.

نظریه پردازان رویکرد بازتولید اجتماعی به خصوص بورديو بر نقش ساختارهای اجتماعی، زمینه‌های خانوادگی، انواع سرمایه‌های خانوادگی و... در ایجاد تغییر و تحولات اجتماعی تأکید دارند و معتقدند که هرگونه پدیده‌ای در اجتماع متأثر از این عوامل است. در بین این متفکران برخی بر تضاد و بی‌عدالتی تأکید دارند و برآنند ساختار نابرابر کننده و ناعادلانه اقتصادی و سیاسی، طبقاتی و... مسبب اصلی مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی است و باید در تبیین پدیده‌ها و شرایط اجتماعی از جمله تحرک اجتماعی به آن متوسل شد. این دیدگاه معتقد است که بسترها و ساختارهای اجتماعی افراد را در موقعیت‌ها و نقش‌های خاصی که ناعادلانه است، قرار می‌دهد و مانع از نیل آن‌ها به موقعیت درخور و شایسته‌شان می‌گردد. آن‌ها معتقدند که ساختارهای مختلفی، از جمله ساختار طبقاتی، سیاسی، زمینه خانوادگی و... از طریق بازتولید ارزش‌ها و باورهای خاص در بین توده‌ها و طبقات پایین به تداوم نابرابری و عدم تحرک اجتماعی آن‌ها دامن می‌زنند و از طرف دیگر، عکس این قضیه نیز صادق است؛ بدین شکل که خانواده‌هایی که از انواع سرمایه‌ها بهره‌مند می‌باشند، فرزندان این خانواده‌ها به ارزش‌هایی چون کار و تلاش اهمیت بیشتری قائل بوده و در نتیجه میزان اعتقاد به ارزش‌های مقوم کار و تلاش و میزان پای‌بندی به هنجارهایی نظیر: نظم، سخت‌کوشی، نوآوری، سرمایه‌گذاری و... در فرزندان بیشتر می‌شود و در نتیجه می‌توان تحرک اجتماعی رو به بالای فرد را شاهد بود.

با توجه به نظریات نظریه‌پردازان حوزه نوسازی روانی نظیر «هیگن» نیز می‌توان مطرح نمود که توسعه (که یکی از پیامدهای آن بهبود اوضاع مردم و پیشرفت آن‌ها می‌باشد) را باید از دیدگاه «شخصیت خلاق» بررسی کرد و طبق نظر او توسعه و تحرک فقط ناشی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و... نیست، بلکه با شخصیت‌های خلاق پیوستگی نزدیکی دارد. هیگن انواع شخصیت را به دو دسته تقسیم می‌کند که عبارتند از: شخصیت خلاق و شخصیت اقتدارگرا. در توضیح این دو شخصیت هیگن مطرح می‌کند

که شخصیت اقتدارگرا بیشتر در جوامع سنتی حاکم است، این نوع شخصیت به دلیل روابط مبتنی بر اقتدار در بین افراد از خلاقیت افراد جلوگیری می‌کند. در نتیجه باید انتظار داشت که جوامع راکد از نظر توسعه و تحرک پر از شخصیت‌های اقتدارگرا باشد. او در تعریف شخصیت خلاق مطرح می‌کند که این نوع شخصیت دارای ویژگی‌هایی چون: نیاز به نظم داشتن، پشتکار، سخت‌کوشی، وقت‌شناسی و... می‌باشد؛ هم‌چنین، مک‌کلند نیز در این رابطه از انگیزه پیشرفت به عنوان یکی از ابعاد اخلاق کار صحبت می‌کند. او مسأله انگیزش را در نظریه نوسازی در قالب ویروسی ذهنی تحت عنوان «میل و نیاز به پیشرفت» مورد توجه قرار داده است. وی این ویروس ذهنی را «روش خاصی از فکر کردن می‌داند که نسبتاً کمیاب است، ولی هنگامی که در شخصی این ویروس حادث می‌شود وی را وادار می‌کند که به شیوه ویژه‌ای پشتکار داشته باشد»؛ به عبارت دیگر، در ذهن شخص این ویروس نمودار اندیشه‌هایی است که سر و کار آن‌ها با «خوب انجام دادن کاری» و یا «انجام دادن کاری به نحوی بهتر» می‌باشد؛ یعنی کاراتر، سریع‌تر، با تلاش و نتیجه بهتر که زمینه پیشرفت و تحرک رو به بالای فرد را فراهم می‌سازد.

با توجه به نتایج آزمون رگرسیونی مربوط به فرضیه چهارم در پژوهش حاضر نیز، مشاهده می‌گردد که رابطه معناداری بین سرمایه فرهنگی خانواده و اخلاق کار فرد، اخلاق کار فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی وجود دارد و تمامی روابط حاکی از رابطه‌ای مثبت و مستقیم می‌باشد، در نتیجه باید گفت که فرضیه چهارم از نظر آماری نیز تأیید می‌گردد.

- **فرضیه پنجم:** به نظر می‌رسد با افزایش سرمایه فرهنگی خانواده، سرمایه فرهنگی فرد نیز افزایش یافته و می‌توان شاهد تحرک اجتماعی رو به بالای فرد بود.

درواقع طبق نظریات حوزه بازتولید اجتماعی، افرادی قادر به پیشرفت و تحرک صعودی می‌باشند که از نوعی پشتوانه برخوردار باشند و این پشتوانه بیش از همه در خانواده تجلی می‌یابد. جایی که خانواده‌های برخوردار از انواع سرمایه‌ها از این طریق سعی می‌کنند زمینه را برای ترقی و پیشرفت فرزندانشان ایجاد کنند. یکی از این سرمایه‌ها، سرمایه فرهنگی خانواده است؛ وقتی فرزندان در خانواده‌ای بزرگ می‌شوند که به علم و دانش، کار و تلاش، وقت‌شناسی، حسابداری و... اهمیت زیادی قائل می‌شوند و دائم فرزند را به پیشرفت کردن و ترقی تشویق می‌کنند، یا به طور کلی هرچه سطح تحصیلات پدر و مادر بالاتر باشد و در خانواده مصرف کالاهای فرهنگی و عوامل دیگر بیشتر باشد، سرمایه فرهنگی فرزندان نیز که شامل دانش، مهارت و وضعیت تحصیلی و... آن‌هاست، بیشتر شده و این فرزند نیز خود به خود همه این ویژگی‌ها

را درونی ساخته و در جهت هرچه شبیه‌تر کردن خود به والدین تلاش می‌کند، در این صورت است که می‌توان شاهد تحرک اجتماعی صعودی در فرد بود. با توجه به نتایج آزمون رگرسیونی مربوط به فرضیه پنجم رابطه معناداری بین سرمایه فرهنگی خانواده و سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه فرهنگی فرد و تحرک اجتماعی و سرمایه فرهنگی خانواده و تحرک اجتماعی وجود دارد و تمامی روابط مثبت و مستقیم می‌باشند، پس فرضیه تأیید می‌گردد.

در مجموع، آنچه نتایج تحقیق نشان داد بیانگر این می‌باشد که می‌توان یک تلفیق نظری در این تحقیق ارائه داد. مبنی بر این که تحقیق حاضر نشان داد که نه صرفاً می‌توان نقش رویکرد بازتولید اجتماعی در زمینه تحرک را کاملاً پررنگ نمود و نه می‌توان رویکرد نوسازی را به صورت یک جانبه تأیید کرد؛ بلکه آنچه حائز اهمیت می‌باشد، تلفیقی از این دو نظریه می‌باشد که در تبیین تحرک اجتماعی افراد جامعه می‌تواند کمک‌کننده باشد.

۱-۵. پیشنهادها

نتایج این تحقیق نشان داد که باوجود میزان بالایی بازتولید در گروه‌های شغلی و به خصوص طبقات اجتماعی، روابط معناداری نیز بین متغیرهایی چون: سرمایه فرهنگی فرد، سرمایه اجتماعی فرد، اخلاق کار فرد، و تحرک اجتماعی وجود دارد؛ بنابراین، با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه نمود.

* درمورد اخلاق کار که متشکل از ارزش‌ها، باورها و عاداتی هم چون: دنیاگرایی، سود اندوزی، وقت‌شناسی، سخت‌کوشی و... است و هم‌چنین سرمایه فرهنگی که متشکل از وضعیت تحصیلی، سطح تحصیلات، مصرف فرهنگی و سرمایه اجتماعی که شامل: ابعادی چون اعتماد اجتماعی، عضویت در انجمن‌ها و گروه‌ها و... می‌باشد، قابل ذکر است کسانی که این ویژگی‌ها و امتیازات را داشته باشند، باوجود بازتولید شدیدی که در طبقات مختلف وجود دارد، قادر خواهند بود در میادین و عرصه‌های مختلف رقابت پیروز شوند. با حصول این نتیجه که مهر تأییدی بر بخشی از نظریات: بورديو، دیوید مک‌کللند، راجرز، لرنر و دیگر صاحب‌نظران حوزه توسعه است، می‌توان گفت که جامعه ایران برای نیل به توسعه و پیشرفت به تربیت هرچه بیشتر انسان‌هایی نیاز دارد که اراده‌گرا، موفقیت طلب، آینده‌نگر، سخت‌کوش، وظیفه‌شناس و... باشند و تلاش در جهت بالا بردن سطح تحصیلات تخصصی همراه با محیطی که افراد بتوانند دانسته‌های خود را در قالب کاربردی و عملیاتی پیاده کنند و انجام طرح‌هایی که بتواند مصرف فرهنگی افراد را بهبود بخشد، اهتمام به گسترش تعاملات و شبکه‌های ارتباطی

افراد از طرق مختلف، چون گسترش فرهنگ همکاری، گسترش انجمن‌هایی در جهت شرکت مردم در آن‌ها، فراهم کردن شرایط لازم برای حضور فعالانه مردم در انجمن‌ها و گروه‌هایی که می‌تواند زمینه را برای تحرک صعودی افراد ایجاد کند، بسیار مؤثر خواهد بود. در این راستا خانواده، نظام آموزشی و سایر نهادهای مرتبط در این خصوص، باید در جهت تشویق افراد و کمک به آن‌ها برای رسیدن به این اهداف کمک نمایند.

* مهم‌تر از ایجاد و تقویت اخلاق کار، سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی توسط نهادهای تربیتی و فرهنگی، دولت باید با وضع قوانین و ایجاد سازوکارهای مناسب، به تقویت اصل شایسته‌سالاری همت گمارد تا مانع افول اخلاق کار و پایین آمدن سرمایه اجتماعی و فرهنگی جوانان و فارغ‌التحصیلانی شود که با انگیزه و اشتیاق بالایی به بازار کار وارد می‌شوند. نتایج این تحقیق نشان داد با وجود این‌که افراد در گروه‌های شغلی و طبقات بازتولید می‌شوند، اما کسانی نیز هستند که در شغل‌شان موفق بوده و واجد اخلاق کار، سرمایه اجتماعی و سرمایه فرهنگی بالا می‌باشند؛ لذا، دولت از طرق مختلف با تأکید بر اصل شایسته‌سالاری و تقویت آن باید انگیزه موفقیت و میل به پیشرفت این افراد را افزایش دهد.

* به‌زعم بوردیو، زندگی اجتماعی مملو از رقابت در عرصه‌های مختلف است؛ آن‌چه که هر فرد با خود دارد شامل: دانش، آگاهی، روابط، مهارت، خلق و خو و عاداتی است که می‌تواند به مثابه یک موتور محرک او را به پیش راند یا این‌که موجب کندی حرکت و یا حتی توقف او شود؛ لذا، هرچه افراد یک جامعه به سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی و عادات و خلق و خوی متناسب‌تری مجهز باشند، امکانات رشد و موفقیت آن‌ها هم بیشتر خواهد بود.

* درنهایت این‌که، اگرچه یافته‌های این پژوهش بیشتر موافق دیدگاه بازتولیدگرایانه بوردیو می‌باشد که بیانگر بازتولید طبقات و گروه‌های شغلی بوده و تا حدود زیادی افراد مجبور می‌شوند در همان طبقه و گروه شغلی خود بمانند، اما این سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اخلاق کار است که می‌تواند حتی موانع ساختاری را نیز خنثی کند؛ یعنی افراد از طبقات پایین قادرند با کسب سرمایه فرهنگی، اجتماعی و تقویت نگرش‌های مقوم کار و کوشش و به‌طور کلی اخلاق کار به تحرک اجتماعی صعودی نایل شوند؛ بنابراین، لازم است به منظور جلوگیری از تخاصمات، درگیری‌ها، ناهنجاری‌ها، اجحاف و تبعیض و استفاده بهینه از توان و تخصص افراد، قواعد نظم و شایسته‌سالاری در سطوح مختلف جامعه تقویت گردد تا از این طریق افراد توانمند و پرتلاش و شایسته بتوانند به جایگاه مناسب خود در جامعه دست یافته و از احساس تبعیض و غضب اخلاقی متناسب با آن و در نتیجه از گسترش کج‌روی و بی‌نظمی جلوگیری به عمل آید.

پی‌نوشت

1. Hygen
2. Creative Personality
3. I need for achievement (N A CH)
4. Daniel Lerner
5. Carl Rogers
6. Empathy
7. Transitional Personality
8. Attitudes
9. Multi-stage Cluster Sampling
10. Systematic Sampling

کتابنامه

- ازکیا، مصطفی؛ و غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۴). جامعه‌شناسی توسعه. تهران: نشر کلمه.
- آبراکرامبی، نیکلاس؛ هیل، استفن؛ و ترنر، برایان اس، (۱۳۷۰). فرهنگ جامعه‌شناسی. ترجمه حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش.
- تافلر، آلویس، (۱۳۷۰). جابه‌جایی در قدرت: دانایی و ثروت و خشونت در آستانه قرن بیست و یکم. ترجمه شهین دخت خوارزمی، تهران.
- توسلی، غلام عباس، (۱۳۸۳). «تحلیلی از اندیشه بوردیو درباره فضای منازعه‌آمیز اجتماعی و نقش جامعه‌شناسی». نامه علوم اجتماعی، ۲۳: ۲۵-۱.
- دواس، دی. ای، (۱۳۸۳). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه، هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
- رفیع‌پور، فرامرز، (۱۳۸۴). توسعه و تضاد. تهران: نشر شرکت سهامی انتشار، چاپ ششم.
- شارع‌پور، محمود؛ خوش‌فر، غلامرضا، (۱۳۸۳). «رابطه سرمایه فرهنگی با هویت اجتماعی جوانان». نامه علوم اجتماعی، ۲۰: ۱۴۷-۱۳۳.
- لاور، رابرت. اچ، (۱۳۷۳). دیدگاه‌هایی درباره دگرگونی اجتماعی. ترجمه کاووس سید امامی، تهران: نشر دانشگاهی.
- لهسایی‌زاده، عبدالعلی، (۱۳۸۲). جامعه‌شناسی جهان سوم. شیراز: انتشارات نوید.
- معصومی‌راد، رضا، (۱۳۹۳). تحرک اجتماعی. تهران: نشر مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور.
- معیدفر، سعید، (۱۳۸۰). فرهنگ کار. تهران: مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، مجموعه متون آموزشی، شماره ۹.

- Abracrombie, N.; Hale, S. & Turner, B. S., (1991). *Culture of Sociology*. translated by: Hasan Pouyan, Tehran: Chapakhsh Publications. (InPersian)

- Abraham Crombie, N.; Hale, S. & Turner, B. S., (1370). *Culture of Sociology*. Translated by: Hasan Pouyan, Tehran, Chapakhsh Publishing House.
- Althusser, L., (2008). *Louis Althusser on Ideology*. Radical Thinkers. London: Verso.
- Au, W., (2008). *Unequal By Design: High-Stakes Testing and the Standardization of Inequality*. NY: Routledge
- Bernardi, F. & Ballarino, G., (Eds.). (2016). *Education, occupation and social origin: A comparative analysis of the transmission of socio-economic inequalities*. Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Blau, P. M. & Duncan, O. D., (1967). *The American Occupational Structure*. New York: Wiley and Sons
- Bourdieu, P., (1994). *In Other Words: Essays Towards a Reflexive Sociology*. Polity Press, Cambridge, UK.
- Breen, R.; Luijckx, R.; Müller, W. & Pollak, R., (2009). "Nonpersistent Inequality in Educational Attainment: Evidence from Eight European Countries". *The American Journal of Sociology*, 114(5): 1475–1521.
- Brezis, E. S. & Hellier, J., (2017). "Social mobility at the top and the higher education system". *European Journal of Political Economy*, S0176-2680(16): 30116-1
- Bukodi, E.; Paskov, M. & Nolan, B., (2020). "Intergenerational class mobility in Europe: a new account". *Soc. Forces*, 98: 941–972. <https://doi.org/10.1093/sf/soz026>.
- Burgess, S.; Dickson, M. & Macmillan, L., (2020). "Do selective schooling systems increase inequality?". *Oxf. Econ. Pap.*, 72 (1): 1–24. doi: 10.1093/oxep/gpz028
- Cappeliez, S. & Johnston, J., (2013). "From meat and potatoes to real-deal rotis: exploring everyday culinary cosmopolitanism". *Poetics*, 41 (5): 433–455.
- Corell, M.; Chen, Y.; Friberg, P.; Petzold, M. & Lofstedt, P., (2021). *Does the family affluence scale reflect actual parental earned income, level of education and occupational status? A validation study using register data in Sweden*. BMC Publ., Health 21.
- Daenekindt, S. & Roose, H., (2014). "Social mobility and cultural dissonance". *Poetics*, 42: 82–97. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2013.11.002>
- Destin, M., (2020). "The double-edged consequences of beliefs about opportunity and economic mobility". *Future Child.*, 30: 153–163. <https://doi.org/10.1353/foc.2020.0001>.
- Devas, D. A., (2004). *Survey in social research*. Translation: Hoshang Naibi, Tehran: Ni publication.
- Dickson, M. & Macmillan, L., (2020). *Social Mobility and Higher*

Education: are grammar schools the answer?

- Duncan, O. D., (1979). "How destination depends on origin in the occupational mobility table". *American Journal of Sociology*, 84 (4): 793–803.
- Erickson, B. H., (1996). "Culture, class, and connections". *American Journal of Sociology*, 102 (1): 217–251.
- Ezekia, M. & Ghafari, G., (2004). *Sociology of Development*. Tehran, Kalema Publishing (In Persian).
- Finn, P. J., (2007). *Teacher education with an attitude: preparing teachers to educate working-class students in their collective self-interest*. SUNY Press.
- Giroux, H. A., (2001). *Theory and resistance in education: towards a pedagogy for the opposition*. USA: Greenwood Publishing Group.
- Hughes, J. A.; Sharrock, W. W. & Martin, J. P., (2003). *Understanding classical sociology: Marx, Weber, Durkheim*. California: Sage Publications.
- Jerrim, J.; Chmielewski, A. & Parker, P., (2015). "Socioeconomic inequality in access to high status colleges: a cross-country comparison". *Res. Soc. Stratif. Mobil.*, 42: 20–32
- Kvasny, E., (2006). "Social reproduction and its applicability for community informatics". *Journal of Community Informatics*, 2(2): Retrieved March 21, 2009 from <http://cijournal.net/index.php/ciej/article/view/342/248>.
- Lahire, B., (2008). "The individual and the mixing of genres: cultural dissonance and self-distinction". *Poetics*, 36 (2): 166–188. 10.1007/978-1-84800-332-3_8
- Lahire, B., 2011 (2001). *The Plural Actor*. The Polity Press, Cambridge, UK.
- Laver, R. H., (1373). *Views on social transformation*. Translated by: Kavos Seyyed Emami, Tehran: Academic publication.
- Lehsai-zadeh, A. A., (2012). *Sociology of the Third World*. Shiraz: Navid Publications.
- Lauer, R. H., (1994). *Views on social transformation*. translated by: Kavos Seyyed Emami, Tehran: university publication. (In Persian).
- Lehsaizadeh, A., (2003). *Third World Sociology*. Shiraz: Navid Publications (In Persian).
- Lucas, S., (2009). "Stratification theory, socioeconomic background, and educational attainment: a formal analysis". *Ration. Soc.*, 21: 459–511. <https://doi.org/10.1177/1043463109348987>
- Macris, V., (1998). "The Ideological Conditions of Social Reproduction". *Journal for Critical Education Policy Studies*, 9 (1): 1740-2743.
- Marginson, S., (2016). "Higher education, economic inequality and social mobility: Implications for emerging East Asia". *International Journal of Educational Development*, EDEV 1858: 8.

- Marginson, S., (2016). "The worldwide trend to high participation higher education: dynamics of social stratification in inclusive systems". *Higher Education*, 72: 413–435.
- Masoumi-Rad, R., (2014). *Social Mobility*. Tehran: Publication of the Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management. (In Persian)
- McClelland, D. C., (1985). *Human Motivation*. Glenview, IL: Scott Foresman.
- Moaidfar, S., (2001), Work Culture, Tehran, Institute of Labor and Social Security, educational texts collection, number 9. (In Persian)
- Peterson, R. A., (2005). "Problems in comparative research: the example of omnivorousness". *Poetics*, 33 (5): 257–282. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2005.10.002>
- Rafipour, F., (2005). *Development and Conflict*. Tehran: Publishing company, 6th edition. (In Persian).
- Sharapour, M. & Khoshfar, G., (2004). "The relationship between cultural capital and the social identity of youth". *Social Science Journal*, 20: 133-147. (In Persian).
- Shavit, Y.; Arum, R. & Gamoran, A., (Eds.), (2007). *Stratification in Higher Education: A Comparative Study*. Stanford University Press, Stanford.
- Small, R., (2005). *Marx and education*. England: Ashgate Publishing, Ltd.
- Tavasli, G. A., (2004). "An analysis of Bourdieu's thought about the conflictual social environment and the role of sociology". *Social Sciences Letter*, 23: 1-25. (In Persian).
- Taffler, A., (1991). *Shift in Power: Knowledge, Wealth and Violence on the Brink of the 21st Century*. translated by Shahin Dekht Khorazmi, Tehran. (In Persian).
- Torres, C. A. & Antikainen, A., (2002). *The international handbook on the sociology of education: an international assessment of new research and theory*. MD: Rowman & Littlefield.
- Triventi, M., (2013). "The role of higher education stratification in the reproduction of social inequality in the labor market". *Res. Soc. Stratif. Mobil.*, 32: 45–63. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2013.01.003>
- Triventi, M., (2013). "Stratification in higher education and its relationship with social inequality: a comparative study of 11 European countries". *Eur. Sociol. Rev.* 29 (3): 489–502. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr092>
- Venkataramani, A.; Daza, S. & Emanuel, E., (2020). "Association of social mobility with the income-related longevity gap in the United States: a cross-sectional, county-level study". *JAMA Intern. Med.*, 180: 429–436. <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2019.6532>.
- Walker, E. (2003). "Race, Class, and Cultural Reproduction". *Critical Theories in Urban Education*. 5 (2): (Jan., 1999): 37-53.